

"NÖPPÖNEN TEKEE MUT ONNELLISEKS!"

Tunnekasvatusta varhaiskasvatuksen menetelmin 4–5 -vuotiaille

TEKIJÄT: Hanna Hakola
Ilona Ronkainen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijät Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen			
Työn nimi "Nöppönen tekee mut onnelliseksi!" – Tunnekasvatusta varhaiskasvatuksen menetelmin 4–5 -vuotiaille.			
Päiväys	18.5.2015	Sivumäärä/Liitteet	38/19
Ohjaaja Anne-Leena Juntunen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Päiväkotituike, Junailijan yksikkö, Iisalmi			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Toimeksiantajamme opinnäytetyössä toimi yksityinen, iisalmelainen Tuikkeen päiväkodin Junailijan yksikkö. Järjestimme yksikössä syksyllä 2014 tutustumispäivän sekä kuusi tunnetaitojen opetteluun liittyvää teemapäivää. Teemapäiviin osallistui kuusi 4–5 -vuotiasta lasta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotiin tunnekasvatusta päiväkodin arkeen sekä opetettiin toimintaan osallistuville lapsille tunnetaitoja.</p> <p>Teemapäivinä käsitellyt tunteet olivat kateus, pettymys ja onnellisuus. Ne valikoituivat keskusteluissa päiväkodin henkilökunnan kanssa lasten tarpeiden mukaisesti. Tunnetaitoja opeteltiin erilaisin ja monipuolisin varhaiskasvatuksen menetelmin. Päiväkodille koottiin kansio ja materiaalilaatikko teemapäivien sisällöistä, joiden tarkoituksena on helpottaa päiväkodin henkilökuntaa toteuttamaan tunnekasvatukseen liittyviä teemapäiviä jatkossa.</p> <p>Työn avainsanat ovat tunnekasvatus, tunnetaidot, sosioemotionaaliset taidot sekä varhaiskasvatuksen menetelmät. Raportissa kerrotaan myös teoriaa tunteista ja niiden merkityksestä ihmisen elämässä sekä 4–5 -vuotiaiden lasten tunteiden kehityksestä. Lisäksi olemme kertoneet teemapäivinä käsitellyistä tunteista sekä teemapäivien sisällöistä.</p>			
<p>Avainsanat</p> <p>Tunnekasvatus, tunnetaidot, sosioemotionaaliset taidot, varhaiskasvatuksen menetelmät</p>			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Hanna Hakola and Ilona Ronkainen			
Title of Thesis "Nöppönen makes me happy!" – Emotional education with early childhood education methods to 4–5 years old.			
Date	18.5.2015	Pages/Appendices	38/19
Supervisors Anne-Leena Juntunen			
Client Organization /Partners Tuike Kindergarten, unit Junailija, Iisalmi			
<p>Abstract</p> <p>The client Organization in this thesis was Tuike Kindergarten, Junailija unit in Iisalmi. This thesis was functional. Six activity days were organized in autumn 2014. During the activity days children learned emotional skills. There were six 4–5 year-old children participating in the activity days. The objective of the study was to teach emotional skills for children and that the kindergarten could continue to organize activity days in the future as well.</p> <p>The emotions dealt with during the activity days were envy, disappointment and happiness. They were selected in discussions with the kindergarten staff according to the needs of children. Emotional skills for children were taught with different kinds of early childhood methods. A folder and material box of the contents of the activity days were gathered to the Junailija unit. The purpose of the folder and material box is to help the kindergarten's staff to implement activity days in the future.</p> <p>The thesis also explains the theory of emotions and their significance in human life. 4–5 year-old children's emotional development was also handled. In addition, the thesis included theory about envy, disappointment and happiness as well as activity days' exact contents.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Emotional education, emotional skills, socio-emotional skills, early childhood education methods</p>			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
2.1	Tunteet ja niiden merkitys ihmisen elämässä	8
2.2	Tunnetaitoja opetellaan tunnekasvatuksen avulla.....	9
2.3	Sosioemotionaaliset taidot tunnekasvatuksessa.....	10
2.4	Varhaiskasvatuksen menetelmät apuna tunnekasvatuksessa.....	11
2.5	Tunteiden kehitys 4–5 -vuotiailla lapsilla.....	13
3	TEEMAPÄIVINÄ KÄSITELLYT TUNTEET	14
3.1	Mitä kateus tarkoittaa lapselle?	14
3.2	Pettymykset kuuluvat lapsen elämään	14
3.3	Onnellisuus lapsen elämässä.....	15
4	TEEMAPÄIVIEN TOTEUTUS	17
4.1	Teemapäivien prosessi	17
4.2	Teemapäivien toiminnan kuvaus	18
4.2.1	Nöppönen tutuksi.....	20
4.2.2	Kateuskaverin askartelu.....	20
4.2.3	Kateuden aiheet roskakoriin.....	22
4.2.4	Miltä pettymys näyttää?.....	23
4.2.5	Nöppönen pettyy, kun hänen majansa on rikottu	25
4.2.6	Onnellisuus näyttää hymyltä	26
4.2.7	Onnellinen Nöppönen	27
5	KOKONAISARVIOINTI TEEMAPÄIVISTÄ	29
5.1	Oman toiminnan arviointi	31
5.2	Toimeksiantajan kokonaisarviointi teemapäivistä.....	32
6	POHDINTA	33
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	36

LIITE 1: KIRJE VANHEMMILLE

LIITE 2: KANSION SISÄLTÖ TEEMAPÄIVISTÄ

LIITE 3: ARVIOINTILOMAKE PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNNALLE

1 JOHDANTO

On paljon lapsia, joilla on vaikeuksia tunnetaidoissa, ja jotka ovat pienestä pitäen oppineet käsittelemään ja ilmaisemaan tunteitaan sosiaalisesti sopimattomalla tavalla. Jotkut puolestaan eivät ole oppineet näyttämään tunteitaan lainkaan. Näissä tilanteissa lapsen läheltä saattaa puuttua aikuinen, joka auttaisi lasta käsittelemään tunteita oikealla tavalla. Vaikka tunne maailma on laaja ja jokaisen yksilöllinen kokemus, niin tunteiden käsittelemistä ja ilmaisua oikealla tavalla on tärkeää opetella. Viime vuosien aikana tunneosaaminen onkin tullut yhä tärkeämmäksi taidoksi päiväkotimaailmassa ja tunnekasvatuksen rooli on korostunut. Työelämässä saadun kokemuksemme mukaan tunnetaitojen puutteet voivat johtaa myöhemmällä iällä muun muassa syrjäytymiseen, mielenterveysongelmiin, työttömyyteen tai ristiriitaisiin tilanteisiin muiden ihmisten kanssa. Näin ollen tunnekasvatukseen olisi ehdottomasti panostettava yhä enemmän jo päiväkotimaailmassa.

Tunnekasvatukseen liittyen on tehty useita opinnäytetöitä, joissa on todettu tunnekasvatuksen tärkeys. Esimerkiksi Mykkäsen, Simosen ja Vidgrenin (2013, 8) opinnäytetyössä tunnekasvatuksen merkitystä perustellaan sillä, että sen avulla lapsi oppii jo varhaisessa vaiheessa tunnistamaan ja käsittelemään tunteitaan. Tunnetaitojen oppiminen varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä, esimerkiksi mielenterveysongelmia. Myös Heimosen & Kinnusen (2014, 14) mukaan tunnetaidot ovat osa jokapäiväistä elämää ja mukana kaikessa toiminnassa. Sen vuoksi on tärkeää, että lapsi oppii ilmaisemaan tunteitaan hyväksyttävillä tavoilla ja ymmärtämään toisten tunteita.

Tunteet ja niiden ilmaisemisen merkitys on otettu esille myös varhaiskasvatussuunnitelmissa. Iisalmen varhaiskasvatussuunnitelmassa (s.a., 7–11) sanotaan, että lapsen yksilölliset tunteet on otettava huomioon. Kasvattajan tulee olla herkkänä lapsen tunteille ja emotionaaliselle hyvinvoinnille. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on myös tarjottava tukea lapsille tunne-elämän asioissa. Päiväkodin tunneilmastolla on olennainen merkitys lapsen ja päiväkodin psyykkiselle hyvinvoinnille ja ympäristölle. Tunteet liittyvät myös lapsen tiedonhankintaan ja oppimiseen, joten myös lapsen kehityksen kannalta niillä on olennainen merkitys. Mielekkäät tunnekokemukset antavat oppimisen iloa.

Opinnäytetyömme teoriaan pohjautuen järjestimme iisalmelaisessa Tuikkeen päiväkodin Junailijan yksikössä tutustumispäivän sekä kuusi tunnetaitojen opetteluun liittyvään teemapäivää. Teemapäivissä me olimme lapsille niitä aikuisia, jotka mahdollistivat heille erilaiset tunnekokemukset ja edistivät tunneosaamista. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa toimintaa ammatillisella kentällä, tässä tapauksessa päiväkotimaailmassa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy siis sekä käytännön toteutus että teoria. (Airaksinen & Vilka 2003, 9.)

Tuikkeen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan tunteiden ilmaisun ja käsittelyn merkitystä sekä sitä, että sosiaalisen ympäristön tulee vahvistaa lapsen tunnetaitoja. Päiväkodin tavoitteisiin kuuluu se, että lapsi saa kokea erilaisia tunnekokemuksia ja tarvittaessa hänellä on mahdollisuus erityiseen tukeen tunne-elämän kehityksessä. (Päiväkotituike Ky s.a., 8–32.) Työmme pohjautuu päiväkodin toiminta-ajatukseen sekä vastaa päiväkodin tarpeisiin.

Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä tunnekasvatusta päiväkodin arjessa sekä innostaa päiväkotia jatkamaan teemapäivien toteutusta. Teemapäivien tarkoituksena on opetella tunnetaitoja toimintaan osallistuvien lasten kanssa. Teemapäivissämme mukana oli aina Nalle Nöppönen -pehmolelu (kuva 1) jonka tunnekokemusten kautta lapsille opetettiin tunnetaitoja. Käsitellyt tunteet valikoituivat päiväkodin henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta, lasten tarpeiden mukaisesti. Teemapäivissä tunnekasvatus toteutetaan käyttäen erilaisia, lapsille luontaisia varhaiskasvatuksen menetelmiä. Kokosimme päiväkodille kansion ja materiaalilaatikon teemapäiviemme sisällöistä ja rekvisiitoista. Niiden tarkoituksena on helpottaa päiväkotia tunnekasvatuksen toteuttamisessa jatkossa.

Päiväkodissa toimii kolme ryhmää: Lilliputit, Pikkujätit ja Tenavat. Yhteensä lapsia päiväkodissa on 42. Päiväkodin henkilökunta valikoi mukaan teemapäiviin yhteensä kuusi lasta eri ryhmistä, koska he tuntevat lapset paremmin ja näin ollen tietävät myös heidän tunnetaidoistaan. Pihlajan mukaan (2004, 82) turvallisin ryhmäkoko tunnekasvatuksessa sekä lapsille että aikuisille on pieni – enintään kuusi tai seitsemän ihmistä. Teemapäiviin osallistuneet lapset olivat iältään 4-5-vuotiaita. Lapset olivat samat jokaisena teemapäivänä. Kaikki lapset olivat tuttuja toisilleen ja suurin osa samasta ryhmästä.

KUVA 1. Nalle Nöppönen (Ronkainen 2014).

2 TYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön avainkäsitteitä ovat tunnekasvatus, tunnetaidot, sosioemotionaaliset taidot sekä varhaiskasvatuksen menetelmät. Kahta viimeistä pohdimme tunnekasvatuksen näkökulmasta. Työssä kerrotaan myös, mitä tunteet ovat ja mikä merkitys niillä ja niiden tunnistamisella, käsittelyllä ja ilmaisulla on ihmisen elämässä. Lisäksi olemme perehtyneet 4–5 -vuotiaiden lasten tunnekehitykseen, jotta tiedämme, millaisia tunnetaitoja teemapäiviin osallistuvilla lapsilla tulisi olla.

Tunnekasvatus ja tunnetaidot ovat työmme lähtökohta, joten ne ja niihin liittyvä teoria valikoitui työhömmme luonnollisesti. Sosioemotionaalisuuden otimme viitekehykseen mukaan, koska se liittyy olennaisesti tunnetaitoihin. Siihen kuuluu myös sosiaalinen kanssakäyminen, jossa on tärkeää osata oikeanlaista tunteiden ilmaisua. Koska toteutimme teemapäivissä tunnekasvatusta varhaiskasvatuksen menetelmin, niin teorialieto niiden merkityksestä tunnekasvatuksessa on myös olennainen.

2.1 Tunteet ja niiden merkitys ihmisen elämässä

Alun perin tunteet ovat kehittyneet ihmiselle edistämään selviytymistä turvallisuutta uhkaavista vaaroista. Usein liitämme tunteet kieleen ja ajatteluun, vaikka niiden perusta on kehollinen. (Siira & Saarinen 2011, 21.) Esimerkiksi kivikaudella ihmisten tuli miettiä, miten suojautua kylmyydeltä. Aistimus kylmyydestä oli kehollinen, joka aiheutti epämiellyttävän tunteen, ja ohjasi hakeutumaan lämpimään.

Ihmisen aivot eivät tunne mitään, vaan ne tuottavat tunnekokemukselle tietoisien merkityksen. Tunteiden käsittely ulottuu kaikkiin aivojen osiin, vaikkakin osa aivoista on erikoistunut tietynlaisten tilanteiden käsittelyyn. Vaikka ihmisen aivot ovat hyvin pitkälle kehittyneet ja pinta-alaltaan laajat, niissä on silti paljon alkukantaisia toimintamalleja ja tunnereaktioita, jotka vastaavat muiden nisäkkäiden aivojen toimintaa. (Siira & Saarinen 2011, 21.)

Tunteet opettavat meille paljon itsestämme sekä toisista ihmisistä. Tunteet myös suuntaavat toimintaamme. Niiden avulla tiedämme, mikä tuntuu hyvältä ja mikä pahalta. Vaikka järkemme antaa meille ohjeen siitä, mitä täytyy tehdä, niin kuitenkin lopulta tunne määrää sen, kuinka käyttäydymme. Tunnetieto usein ratkaisee myös elämämmme laadun. Tunteilla on siten myös terveyttä ohjaava vaikutus. Ihminen, joka näkee ympärillään usein vain negatiivisia asioita, voi huonommin kuin ihminen, joka suhtautuu asioihin optimistisesti. (Tahkokallio 1997, 24; Siira & Saarinen 2011, 22–27.)

Tunteet eli emotiot koetaan ja aistitaan monentasoisina ilmiöinä. Tunteita on paljon erilaisia ja ne vaihtelevat usein. Jotkut tunteet kestävät pidempään, toiset taas ovat äkillisiä ja unohtuvat nopeasti. Tunteet vaihtelevat myös voimakkuudeltaan. Esimerkiksi surun voi tuntea hyvin vahvasti – jopa niin, että se vaikuttaa ihmiseen fyysisesti. Perustunteita ilmaistaan kaikkialla maailmassa samoilla kasvon ilmeillä. Niitä ovat ilo, suru, hämmästyys, tyytyväisyys, inho ja pelko. Ihmisen tunteista suurin osa on niin sanottuja sosiaalisia tunteita. Niillä viestimme toisillemme tunteiden taustalla olevia tarpeita. So-

siaalisilla tunteilla ohjataan muun muassa ryhmän yhteenkuuluvuutta ja rajoja, eli tuodaan esille, mikä on oikein ja mikä väärin. (Siira & Saarinen 2011, 22–27.)

Ilman tunteita olisi mahdotonta tulla toimeen. Erityisesti tunteet korostuvat vuorovaikutustilanteissa toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa on ensisijaisen tärkeää tunnistaa omat tunteet, jonka jälkeen on mahdollista tunnistaa toisen ihmisen tunteet. Vasta sitten ihminen on kykeneväinen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Jalovaara 2006, 38.) Jos tunteita ei olisi, ihmisten olisi vaikea luoda uusia ja ylläpitää vanhoja ihmissuhteita. Tunteet auttavat meitä toimimaan myös moraalisesti oikein. (Kokkonen 2010, 13.)

Tässä opinnäytetyössä tunteita tarkastellaan siltä kannalta, mikä merkitys niiden huomioon ottamisella on jo varhaislapsuudessa, ja mikä vaikutus tunteiden puutteellisella käsittelyllä tai ilmaisulla on myöhemmässä iässä. Työssä pohditaan laajemmin tunteita lähinnä lapsen kokemana sekä kerrotaan siitä, miten lasta olisi hyvä opettaa ilmaisemaan tunteitaan sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Tässä työssä tunteet ovat vahvasti yhdistettynä sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä siihen, mikä merkitys tunteilla on vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

2.2 Tunnetaitoja opetellaan tunnekasvatuksen avulla

Tunnetaidot ovat taitoja, joita käytämme päivittäin vaistomaisesti ja tietoisesti. Nämä taidot ovat osa sosiaalista käyttäytymistämme ja ohjaavat tekojamme ja päätöksiämme, ajatuksiamme sekä unelmiamme. Tunnetaidot ovat meille elintärkeitä, mutta samalla myös itsestään selviä ja arkipäivään kuuluvia. Ne ovat niitä valmiuksia ja ominaisuuksia, joita ihmisellä on. Lapsella tunnetaito voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hän osaa leikkiä kaverin kanssa tai että hän oppii hillitsemään mielihalujaan jonkin tavoitteellisen päämäärän hyväksi. (Jalovaara 2006, 96.) Tunnetaidot ovat kuitenkin joiltakin osin nyky-yhteiskunnassa jääneet syrjään. Siksi niitä olisikin tärkeää opetella. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 12.) Tunnetaitoja opetetaan tunnekasvatuksen avulla. Tunnetaidot ovat tunnekasvatuksen tulosta.

Se, että lapsi löytää nimet omille tunteilleen ja oppii ymmärtämään, mistä tunteet saivat alkunsa, on tärkeää tunnetaitojen opettelussa ja osa tunnekasvatusta. Tunteiden nimeäminen auttaa lasta ymmärtämään erilaisia tunteita ja tukee lasta niiden hallitsemisessa. Näin lapsi oppii tiedostamaan tunteensa ja yhdistämään tunteen ja siihen liittyvän sanan. Lapsen tavoitteena on saada sisällään mylläävät tunteet jonkinlaiseen järjestykseen ja tunnistettavaan muotoon. Sen sijaan, että lapsi toimisi nimettömien tunteiden ohjaamana, hän pystyykin opittuaan kertomaan, miltä milloinkin tuntuu. (Janger 2013, 6; Sinkkonen 2008, 104.)

Tunneilmasto perheessä ja hoitopaikassa säätelee omalta osaltaan sitä, miten ja millaisia tunteita lapsi voi tuoda esiin. Tunnekasvatuksessa on tärkeää, että lapsella olisi tilaa ja aikaa tunteiden ilmaisuun. Se luo osaltaan sitä turvallisuuden tunnetta, joka auttaa lasta sopeutumaan ryhmään: olemaan oma itsensä ja ottamaan huomioon myös toiset omine tunteineen. Lapsen on hyvä oppia nimeämään tunteitaan myös ryhmässä, toisten läsnä ollessa. Tärkeä havainto kasvavalle lapselle on

oppia ymmärtämään, että muillakin hänen ikäisillään on samanlaisia tunteita kuin hänellä. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 16–20.)

Tunnetaidot ovat osa ihmisen persoonallisuutta. Jokainen löytää itselleen luontevan tavan käyttää omia tunteitaan. Tunnetaitoja on siis tärkeää opetella jo lapsena. Pienellä lapsella omat tunteet ovat yleensä vielä niin pinnalla, että oma etu menee ristiriitatilanteissa muiden asioiden edelle. Esimerkiksi jos neljävuotias suuttuu jostakin kesken yhteisleikin, hän yleensä lopettaa leikin kesken ja yrittää saada itselleen huomiota tavalla tai toisella. Iän karttuessa lapsi kuitenkin pyrkii yhä enemmän kontrolloimaan käytöstään ja tunteitaan. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 16–20.)

Peltonen & Kullberg-Piilolan (2005, 30–31) mukaan nykypäivänä on tyypillistä, että kasvatamme lapset päiväkodissa siihen, että tunteiden hillitseminen on kiltteyttä. He esittävät teoksessaan kysymyksen: ”Mitä jos lapsille annettaisiin lisää tilaisuuksia ja vapautta rakentaa tunteen ilmaisua päiväko-deissa, kouluissa kuin myös harrastusryhmissä?” Ehdotonta on kuitenkin, että kasvava lapsi oppii myös hillitsemään tunteitaan tilanteissa, joissa tunteiden purkaminen saattaa haitata muita. Lapsen on opittava säästämään sanojaan ja tekojaan sopivammalle hetkelle. Jos tunteiden näyttäminen kielletään jo lapsesta saakka, kasvatamme ihmisiä, jotka tarvitsevat voimakkaita tunneärsykeitä saadakseen kokea ja näyttää tunteitaan. Tunnekasvatuksessa olennaista on, että lapsen tulisi saada ilmaista itseään ja tunteitaan sillä tavalla, mikä on hänelle luonnollisinta. Lapsen tulisi saada kertoa tunteistaan avoimesti, jos hän niin tahtoo. Lasta ei kuitenkaan saa pakottaa, jos kertominen ei tunnu hänestä luontevalta. Tällöin tunteista voi puhua myös yleisellä tasolla ilman, että puhetta kohdistaa suoraan yhteiseen lapseen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 30–31.)

Tunnekasvatuksessa tärkeää on se, että lapsen täytyy saada tuntea ja ilmaista kaikenlaiset tunteensa ilman häpeää, jolloin hän oppii hyväksymään itsensä ja tunteensa. Hänellä on oikeus iloita, kun siihen on aihetta, samoin itkeä pettymysten kohdatessa. Lasta on opetettava ymmärtämään sosiaalisen elämän rajat, jotta hän ymmärtää, millainen tunteiden ilmaisu on sallittavaa kussakin tilanteessa. (Jalovaara 2006, 21.)

Tässä opinnäytetyössä tunnetaidot ymmärretään niin, miten teemapäiviin osallistuvat lapset käsittelevät, ymmärtävät sekä ilmaisevat omia tunteitaan. Lisäksi tunnetaitoihin kuuluu tässä myös se, miten lapset huomioivat toisten tunteet ja ymmärtävät niitä. Tunnetaitoja on tarkasteltu lähinnä 4–5 -vuotiaiden lasten tasolta. Opinnäytetyössämme tunnekasvatus näkyy siinä, että teemapäivissä lapsille opetetaan oikeanlaista tunteiden ilmaisua ja opetetaan käsittelemään erilaisia tunteita varhaiskasvatuksen menetelmien avulla.

2.3 Sosioemotionaaliset taidot tunnekasvatuksessa

Sosioemotionaalisuus käsittää yksilön sosiaalisuuden sekä tunne-elämän kehityksen. Sosiaaliset taidot tarkoittavat kykyä tulla toimeen itsensä ja toisten kanssa. Emotionaalisuus puolestaan tarkoittaa taitoa tunnistaa ja ilmaista omia tunteita sekä käsitellä niitä. (Mykkänen, Simonen & Vidgren 2013, 10.) Sosioemotionaalsiin taitoihin eivät kuulu vain omat tunteet, vaan myös toisten ihmisten tuntei-

den tunnistaminen ja käytöksen ymmärtäminen on tärkeää. Sosioemotionaaliset taidot eroavatkin tunnetaidoista ja -kasvatuksesta siinä, että ne liittyvät henkilökohtaisten tunnekokemusten sijasta enemmän sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Cohen 1999, 11.)

Varhaislapsuuden sosiaalis-emotionaalinen kehitys on merkittävää (Pihlaja 2004, 214). Sosioemotionaalisessa oppimisessa kehitetään sellaisia tunne- ja sosiaalisia taitoja, jotka ovat välttämättömiä elämässä menestymiseen sekä tasapainoisten ja palkitsevien ihmissuhteiden solmimiseen. Sosioemotionaalisiiin tunne- ja vuorovaikutustaitoihin kuuluvat tunteiden tunnistaminen, nimeäminen, ilmaiseminen ja hallinta sekä toisten kuunteleminen ja auttaminen. (Numminen 2005, 172.) Oppimamme mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lapsi huomaa itsessään viriävän erilaisia tunteita ja osaa yhdistää tietyn tunteen siihen liittyvään sanaan. Lisäksi lapsi osaa sanoa ja elein ilmaista tunteitaan sopivalla tavalla niin, että ei loukkaa toisia, mutta tulee kuitenkin itse ymmärretyksi. Lapsen tulee oppia tiedostamaan toisten tunteet ja ottamaan ne huomioon.

Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet näkyvät sosiaalisessa toiminnassa ja vuorovaikutuksessa sekä lapsen tunne-elämän ilmaisussa. On löydetty tiettyjä piirteitä, jotka yhdistävät lapsia, joilla ei ole ongelmia sosiaalis-emotionaalisessa kehityksessä. Näitä kehitystä tukevia asioita ovat muun muassa, että lapsi on saanut pienenä paljon huomioita ja että varhaislapsuudessa on vallinnut positiivinen lapsi-vanhempi suhde. Vanhempien parisuhteen laatu on ollut hyvä, ja perheellä, etenkin äidillä, on ollut hyvin toimivia, läheisiä ystävyyssuhteita. Sukulaiset ja naapurit ovat tukeneet perhettä. Lisäksi lapsella on ollut leikki-iässä muitakin hoitajia kuin äiti. (Pihlaja 2004, 214–215.)

Kun sosioemotionaalista kasvatusta suunnitellaan, on hyvä ottaa huomioon lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehitys sekä ikävaiheen erityistarpeet. Näiden seikkojen huomioonottaminen on edellytys sille, että lapsi voi kehittyä tasapainoiseksi ja saada tukea siihen, mihin sitä tarvitsee. On otettava huomioon, että kaikki ihmiset tarvitsevat iästään huolimatta samoja taitoja ja tukea kasvuun. (Cohen 1999, 4-6.)

Tässä opinnäytetyössä sosioemotionaalisia taitoja tarkastellaan siitä näkökulmasta, kuinka teemapäiviin osallistuvat lapset ottavat huomioon toisten lasten tunteita, sekä ilmaisevat omia tunteitaan niin, etteivät vahingoita tai satuta muita. Teemapäivien toiminnoissa ollaan paljon vuorovaikutuksessa toisten kanssa, joten niiden aikana on tärkeää, että tunteiden ilmaisua opetellaan oikealla tavalla. Siinä on tärkeää, että omien tunteiden lisäksi otetaan huomioon toisten tunteet. Teemapäivissä kuunnellaan jokaisen mielipiteitä ja kaikkien tuntemukset huomioidaan.

2.4 Varhaiskasvatuksen menetelmät apuna tunnekasvatuksessa

Osallistaminen on olennaista tunnekasvatuksessa, jotta lapset sisäistävät asioita ja hyötyvät toiminnasta. Oman kokemuksen kautta koetut tunteet auttavat luonnollisesti ymmärtämään tunnekasvatuksessa opeteltuja asioita paremmin kuin ilman kokemusta. Opinnäytetyön teemapäivissä tavoitteena oli käyttää varhaiskasvatuksen menetelmiä monipuolisesti, jotta lapset pääsivät osallistumaan

aktiivisesti ja kokemaan asioita itse. Lisäksi kyseiset menetelmät ovat lapselle luontaisia tapoja toimia, joten heidän oli helpompi innostua toiminnasta ja lähteä mukaan.

Leikkiminen, liikkuminen ja taiteen eri alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapsille ominaisia varhaiskasvatuksen menetelmiä. Lapsille tulee luoda kasvuympäristö, jossa vaalitaan musiikkiin, draamaan, kädentaitoihin sekä kuvalliseen toimintaan liittyviä toimintoja, jotta lapsi saa taiteellisia kokemuksia. Kun lapsi saa toimia itselleen mielekkäällä tavalla ja luovasti omalla tyylillään, hän ilmentää tunteitaan ja ajatteluaan. (Stakes 2007, 22–23.)

Käytimme teemapäivissä tunteiden opettelun ja ilmaisemisen apuna liikuntaa. Jo varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (Stakes 2007, 22) sanotaan, että liikkuessaan lapsi ajattelee, kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikkuminen on lapselle luonnollinen tapa tutustua itsen, toisiin ja ympäristöön.

Teemapäiviimme liittyivät olennaisesti myös sadut ja tarinat. Saduilla on suuri merkitys ihmisen kehitykselle. Saduissa on aina joku, johon voi samastua: tämä auttaa lapsen sosiaalista kehitystä sekä auttaa häntä ymmärtämään itseään. Tarina antaa myös kiehtovia tunne-elämyksiä. Saduissa jätetään usein jokin osa avoimeksi, ja lapsen mielikuvitukselle jää tilaa. (Jarasto & Sinervo 1997, 211–215.)

Lapsi voi elää satua leikkimällä, näyttelemällä, piirtämällä tai esimerkiksi kertoa sadun omin sanoin toiselle. Satuja ja tarinoita voi käyttää tietoisesti esimerkiksi silloin, kun lapsella on jokin vaikea elämäntilanne. Sadun avulla lapsi saattaa oivaltaa asian uudella, itseään helpottavalla tavalla. (Jarasto & Sinervo 1997, 211–215.) Sadut auttavat myös käsittelemään erilaisia tunteita ja tukevat lapsen kehitystä. Niiden avulla ristiriitaisetkin tunteet voivat selvitä. (Litja & Oinonen 2000, 132; Sinkkonen 2008, 249.)

Kuvalliseen ilmaisuun liittyvä toiminta oli myös näkyvä menetelmä teemapäivissä. Piirtäessään lapsi järjestee kokemuksiaan, ilmaisee tunteitaan, hahmottaa uusia asioita ja niiden välisiä suhteita. Kuvan tekeminen ei ole vain tapa viihtyä ja kuluttaa aikaa, vaan se on lapselle väline itsensä ilmaisuun sekä kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen ja käsittelyyn. Kuvat antavat mielenkiintoisen mahdollisuuden saada näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita, muistikuvia ja kiinnostuksen kohteita. (Kahri 2003, 62–63.) Kuvataiteellinen työskentely on myös lapsen identiteettiä rakentavaa toimintaa. Se tarjoaa mahdollisuuden motorisen harjaantumisen ja kognitiivisen kehittymisen lisäksi sosiaalisen ja tunne-elämän kohtaamiseen. Työskennellessään lapsi jättää itsestään yksilöllisen jäljen, joka heijastaa häntä itseään. (Rusanen 2009, 48–54.)

Teemapäivissä oli myös laulamiseen ja soittamiseen liittyvä tuokio, jossa lapset saivat miettiä erilaisia onnellisuuteen liittyviä asioita. Musiikki tulee usein mukaan lapsen elämään jo varsin varhain, ja sillä on positiivinen vaikutus lapsen kehitykselle. Lapsilla, jotka ovat saaneet paljon virikkeitä tunteidensa pohjaksi, on tunteiden tunnistaminen ja viestiminen jäsentyntä. Musiikkia harrastaneet lapset ovat myös empaattisempia kuin musiikkia harrastamattomat. (Tiusanen 2008, 166.)

Musiikki yleensäkin kertoo ihmisten kokemista asioista ja siihen on helppo samaistua. Musiikki herättää tunteita ja on keino niiden ilmaisemiseen. Varhaiskasvatuksen musiikkituokioissa tuetaan lapsen kokonaiskehitystä, johon kuuluu olennaisena osana tunnetaitojen kehitys sekä oppimisedellytysten edistäminen. (Ruokonen 2009, 22.)

2.5 Tunteiden kehitys 4–5 -vuotiailla lapsilla

Normaalin ikätason kehityksen mukaisesti neljävuotiaalla on jo kykyä kuvitella, miltä toisesta tuntuu. Itsekeskeisyys usein vähenee tässä iässä. Lapsi pystyy aiempaa paremmin ottamaan huomioon toisten tunteita ja toiveita sekä osoittamaan muun muassa myötätuntoa ja lohduttamaan muita. Neljävuotias nauttii samanikäisten lasten seurasta. Joskus tunteita voi olla vielä vaikea hallita, ja lapsi voi olla leikeissään aggressiivinen. Aina ei ole mukava jakaa ja joustaa tai ottaa muita huomioon. Tämän ikäiset alkavat kuitenkin yhä enemmän käyttää kieltä ristiriitatilanteiden selvittämiseen kavereiden kanssa. Lapsen neuvottelutaidot kehittyvät ja neljävuotias osaa jo piilottaa omia tunteitaan. Lapselle on kuitenkin tärkeää, että hänen tunteitaan ymmärretään. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146; Vanhempainnetti s.a.)

Lapsi tarvitsee aikuiselta sääntöjen asettamista ja niiden valvomista, koska sillä on merkittävä vaikutus lapsen tunteiden säätelyn kehitykseen. Nelivuotiaalla lapsella on voimakas mielikuvitusmaailma, ja hän elää vahvasti sen ja todellisen maailman välillä. Lapsi saattaa säädellä tunteitaan ja pohtia niitä mielikuvitustasolla mielessään. Aikuinen voi auttaa lasta nimeämään tunteita ja pohtia lapsen kanssa, millaisia ilmeitä liittyy eri tunteisiin. Aikuisen tulee myös osoittaa vastakaikua lapsen kokeneille tunteille ja sanoittaa niitä. Tämä auttaa lasta itseään tunnistamaan, nimeämään ja hallitsemaan omia tunteitaan ja ymmärtämään, että hän on arvokas ja että hänen tunteensa sallitaan. Neljävuotias lapsi alkaa ymmärtää yhteyden tunteiden ja käytöksen välillä. (Kinnunen & Latva-Kyyny 2009, 19–20.)

Viisivuotiaan tunteet vaihtelevat – välillä hän kokee olevansa iso ja välillä hän haluaa olla pieni ja tulla hoivatuksi. Kiukunpuuskat ja tunteiden ailahteleminen kuuluvat kehitykseen. Lapsi on omatoiminen, aloitteellinen, sopeutuva, tasapainoinen ja rauhallinen. Toisaalta lapsi saattaa olla itseään kohtaan kriittinen, ja usko omiin kykyihin saattaa joskus puuttua. Lapsella voi olla jo pelkoja epäonnistumisesta. Viisivuotias osaa jo tunnistaa ja nimetä tunteitaan, kuten ilon, surun ja vihan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146.)

Yleensä viisivuotias käsittää myös jollain tasolla, että tunteet ovat olemassa, vaikka niitä ei juuri nyt olisikaan selkeästi esillä. Lapsi kykenee ottamaan huomioon muutkin kuin sillä hetkellä kokemansa tunnetilat ja kohtelemaan toisia sen mukaisesti. Viisivuotias osaa myös jo teeskennellä tuntevansa toisin kuin todellisuudessa tuntee (Kinnunen & Latva-Kyyny 2009, 20.) Sosiaalisilta taidoiltaan viisivuotias on kuitenkin aiempaa taitavampi, kykeneväinen neuvottelemaan ja joustamaan tarpeen vaatiessa ja pukemaan tunteitaan sanoiksi. Ystävien mielipiteet vaikuttavat entistä enemmän siihen, mikä on hienoa ja hyväksyttävää, ja mikä saattaa myös itsestä tuntua hyvältä. Tämän vuoksi viisivuotias pitää usein vanhempia lapsia esikuvinaan. (Honkamäki & Hämäläinen 2010, 15.)

3 TEEMAPÄIVINÄ KÄSITELLYT TUNTEET

Mielestämme oli tärkeää, että teemapäivissä käsiteltävien tunteiden opettelusta olisi hyötyä kohde-ryhmälle ja toimeksiantajalle. Tämän vuoksi kävimme keskusteluja päiväkodin henkilökunnan kanssa ja he valitsivat tunteet teemapäiviin osallistuvien lasten tarpeiden mukaisesti. Teemapäivissä käsiteltiin kolmea tunnetta, joista kutakin kahtena eri kertana.

Käsiteltäviä tunteita olivat kateus, pettymys ja onnellisuus. Toimeksiantaja koki toimintaan osallistuvilla lapsilla olevan vaikeuksia etenkin näiden tunteiden ilmaisussa ja käsittelemisessä. Seuraavissa kappaleissa kerromme tarkemmin, mitä nämä tunteet merkitsevät lapsen elämässä, ja miten lapsi ne yleensä kokee.

3.1 Mitä kateus tarkoittaa lapselle?

Kateus tuntuu ja näkyy katkeruutena toista kohtaan. Se liittyy läheisesti saavuttamiseen, tavallisesti nimenomaan ahneuteen. Laajemmin kateus liittyy arvostuksiin. Lapsella ja aikuisella kateus kohdistuu usein eri asioihin, mutta kuitenkin samoin perustein – jollakin toisella jokin asia on paremmin kuin itsellä. Yhteiskunnassa arvostetaan esimerkiksi esineitä, vaatteita, omaisuutta, paremmuutta, osaamista, menestystä ja julkisuutta. Pelkistetysti voidaan ajatella, että sitä, mikä ei herätä ihmisesä kateutta, hän ei arvosta. (Turunen 2004, 107–109.)

Jokainen lapsi on joskus kateellinen. Sen tunteen avulla lapsi suojaa itseään ja puolustaa asemaansa. Huomionkaipuu, omistuksen halu sekä epävarmuus saavat aikaan kateellisuutta. (Litja & Oinonen 2000, 81.) Lapset ovat joskus kateellisia toisilleen aivan mitättömiltä näyttävistä asioista. Kateus voi kohdistua kaikkeen ”parempaan” mitä toisella on, esimerkiksi leluihin, lemmikkieläimiin tai vaatteisiin. Lasten kanssa puhuttaessa kateudesta on tärkeää korostaa niitä lapsen hyviä puolia tai esineitä, joita hänellä jo on. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 143.)

Kateus voi mennä joissakin tapauksissa liian pitkälle, ja lapsen on vaikea käsitellä ja sietää sitä tunnetta. Pyrimme opinnäytetyömme toimintapäivinä auttamaan lapsia ymmärtämään ja käsittelemään kateuden tunnetta. Lisäksi opettelimme huomaamaan omia hyviä puolia ja asioita niin, ettei toista tarvitsisi kadehtia.

3.2 Pettymykset kuuluvat lapsen elämään

Toimeksiantajamme Tuikkeen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa (s.a.) mainitaan, että lapsen on tärkeää oppia, että elämään kuuluvat myös pettymykset. Pettymyksen sietämisen opettelulle on oltava tilaa. Pettymyksistä selviytymisen opettelu on tärkeä osa eettistä kasvatusta.

Pettymys on luultavasti yksi varhaisimmista tunteista, joita ihminen kokee. Jo pienen sylilapsenkin voi havaita pettyvän odotuksessaan. Tällöin pettymystä terävöittää halu, joka kohdistuu esimerkiksi saavuttamattomaan maitopulloon. Pettymyksillä, odotuksilla ja haluilla on läheinen yhteys, sillä ilman

odotuksia ja haluja on hankalaa pettyä. Lapsen on koettava pettymyksiä jo pienenä, jotta hän pärjää nuorena ja aikuisena. Kukaan ei säästy elämässä pettymyksiltä. Kasvattajan tehtävänä on tarjota lapselle pettymyksen tunteita. Lapsen on opittava, että aina ei saa mitä haluaa, mutta lapsen oikeat tarpeet on kuitenkin täytettävä. Jos puolestaan lapsi kokee liikaa pettymyksiä eikä saavuta koskaan mitä haluaa, silloinkin hänen on mahdotonta oppia käsittelemään pettymystä. (Turunen 2004, 101–104; Furman 1998, 179.)

Elämä on täynnä asioita ja tilanteita, jotka eivät mene niin kuin haluaisimme. Pettyä saa. Pettymysten käsittely ei ole tarpeeton asia, oli kyseessä pieni tai suuri pettymys. Lapset voivat ilmaista pettymystä esimerkiksi voimakkaasti huutaen, itkien, olkapäitä kohauttaen tai keksimällä toisen keinon tavoitteeseen pääsemiseksi. Kyky tulla toimeen pettymyksen kanssa on paljon kiinni myös persoonallisuudesta, mutta pettymysten käsittelyä ja ilmaisua voi harjoitella. Pettymysten käsittelykyky on taito, joka riippuu paljon lapsen kokemuksista, hänen suhteestaan läheisiin ihmisiin sekä läheisten taidoista auttaa lasta käsittelemään tunteita. Lapsen taito ei kehity ilman apua. Kasvattajien antama esimerkki on erityisen tärkeä, kun opetellaan tulemaan toimeen pettymysten kanssa. Joskus myös vanhemmat tekevät virheitä käsitellessään pettymyksiä: silloin lapselle voi selittää, että he käsittelivät tilannetta väärin. Myös siten lapsi voi oppia, miten käsitellä omia erehdyksiä. (Furman 1998, 175–181.)

Pettymyksen käsittelyä kannattaa harjoitella pienin askelin, lisäämällä pettymyksen voimakkuutta vähitellen. Tärkeää on ottaa huomioon lapsen senhetkiset kyvyt. Olennaista lapsen kohdatessa pettymyksiä on se, että kasvattajat eivät silota tietä lapsen edestä, vaan antavat lapselle toimintamalleja ja keinoja, mitä lapsi voi tehdä itse tilanteessa tai antaa lapsen miettiä sopivia ratkaisukeinoja. (Furman 1998, 175–181.) Tällaisia keinoja voisi muun muassa olla korvaavan toiminnan kehittäminen tai esimerkiksi peruuntuneen toiminnan suunnitteleminen toiselle kerralle.

Teemapäivissä oli keksimiämme tilanteita, joissa Nalle Nöppönen tai sadun hahmo koki pettymyksiä. Esimerkiksi luimme lapsille tarinan Nöppösen päivästä, jossa hän koki monia lapsille tyypillisiä pettymykseen liittyviä tilanteita. Lapsella oli mahdollisuus samaistua näihin asioihin. Tarjosimme lapsille myös toimintamalleja kyseisen tunteen purkamiseksi, esimerkiksi kuinka voi jumpata, kun alkaa harmittaa.

3.3 Onnellisuus lapsen elämässä

Onnellisuutta on hankala määritellä. Onni ja onnellisuus tarkoittavat usein eri ihmisille hyvinkin erilaisia asioita. Lapsen ja aikuisen onnikin on erilaista, mutta koostuu kuitenkin arjessa hyvin samankaltaisista asioista. Aikuinen voi ajatella olevansa onnellinen, kun saavuttaa elämässään tiettyjä etappeja. Sen sijaan lapsi voi olla onnellinen esimerkiksi siitä, että paita meni päälle oikein päin. (Mattila & Aarninsalo 2009, 21.)

Lasten on hyvin tärkeää saada kokea onnellisuuden tunnetta kasvuvaiheessaan. Se antaa perustan terveille itsetunnon ja positiiviselle tavalle ajatella asioita. Jos lapsi ei ole onnellinen, hän oireilee.

Aikuisen on osattava luoda lapselle sellainen ympäristö, jossa lapsi voi kokea olevansa onnellinen. Taina Laanen mukaan (2011) ”onnelliset lapset on tehty” siitä, että lapsi saa turvaa, hänen fyysiset perustarpeensa on tyydytetty ja hän saa säännöllistä hoivaa. Lapsi kokee myönteistä vuorovaikutusta kasvattajien ja ikätovereiden kanssa ja saa hyväksyntää. Lapsi tuntee onnellisuutta saadessaan olla sellainen ainutlaatuinen yksilö kuin on, ja kun hänellä on oikeus tuoda kaikenlaisia tunteita esille. Lapsi tuntee myös onnellisuutta leikistä ja uuden opettelusta.

Autoimme teemapäivissä lapsia ymmärtämään, että onnellisuus voi koostua pienistä asioista. Mietimme lasten kanssa, mitkä asiat voivat tehdä ihmisen onnelliseksi. Lapset usein tuntevat itsensä onnelliseksi saadessaan esimerkiksi uusia, hienoja leluja. Tämän vuoksi oli tärkeää miettiä myös sitä, mitä onnellisuuden aiheita itsellä jo on. Aina ei tarvitse saada jotakin, että voi olla onnellinen.

4 TEEMAPÄIVIEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena toteutimme tutustumispäivän sekä kuusi tunnetaitojen opetteluun liittyvää teemapäivää Tuikkeen päiväkodin Junailijan yksikössä. Teemapäivien ideana oli, että pidämme niitä usein ja pitkällä aikavälillä. Intensiivisellä pitkäaikaisella toiminnalla tähtäsimme siihen, että tunnekasvatuksella on jatkuvuutta päiväkodissa ja että lapset sisäistävät teemapäivien sisällöt syvällisesti. Lasten oli myös helppo toimia kanssamme, kun olimme tulleet tutummiksi. Tuotot kestivät noin tunnin verran kerrallaan.

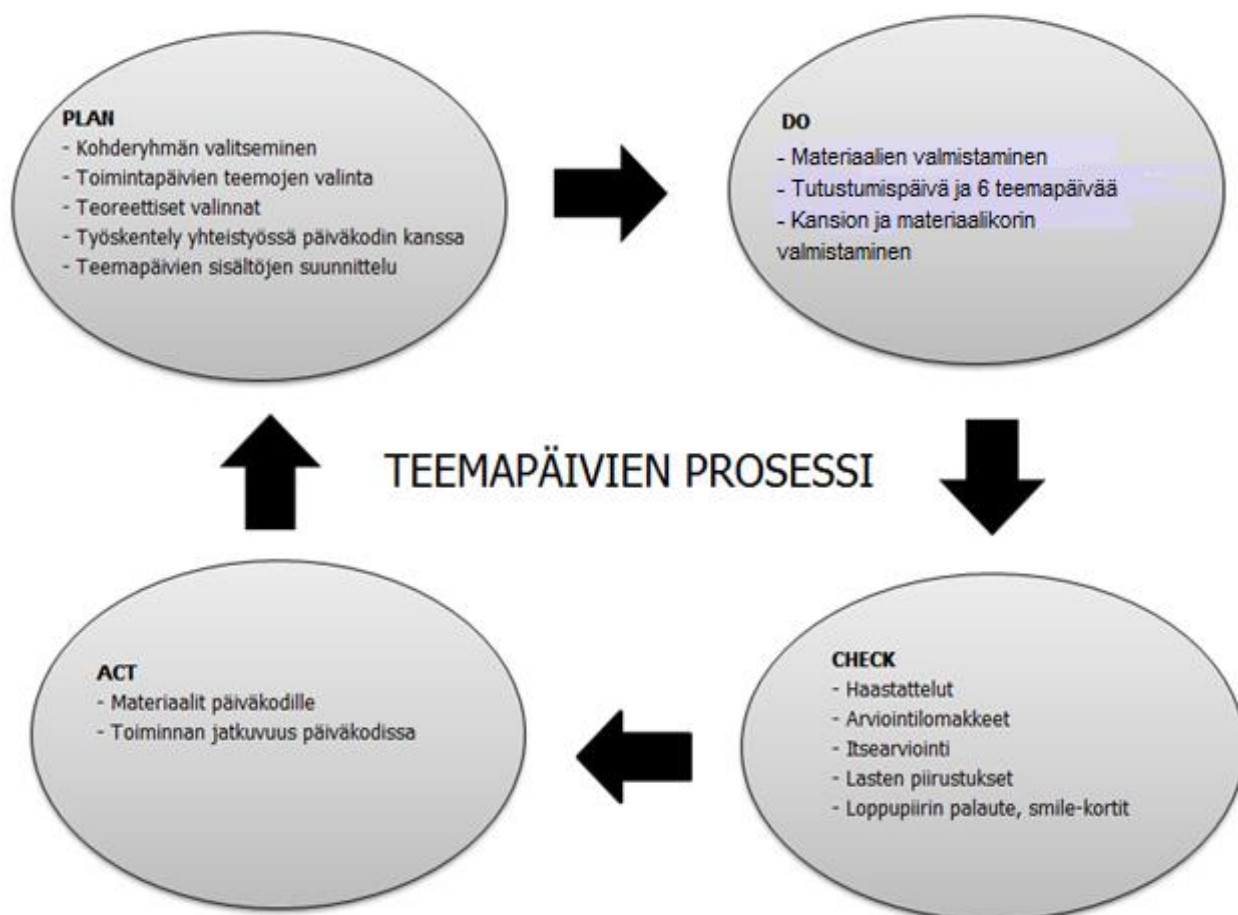
Työympäristönä teemapäivissä oli Junailijan yksikkö. Päiväkotirakennus on idyllinen, vanhanaikainen puutalo. Päiväkodin pihamaa on tilava ja aidattu, ja sen vieressä on viheraluetta, jota käytimme ulkoilupäivänä.

Ennen teemapäiviä tiedotimme kirjeellä toiminnasta lasten vanhemmille sekä pyysimme heiltä lupaa lasten valokuvaamiseen. Lapset eivät ole tunnistettavissa julkaistavissa kuvissa. Päiväkoti toimitti kirjeet vanhemmille. Lapun alaosa, jossa kysyimme lupaa valokuvaamiseen, tuli palauttaa päiväkotiin ennen teemapäiviämme (liite 1).

4.1 Teemapäivien prosessi

Demingin ympyrän avulla voidaan kuvata opinnäytetyöhön kuuluvaa prosessia. Kyseisen ympyrän on kehittänyt alun perin yhdysvaltalainen William Edwards Deming (1900–1993). Meurmanin (2015) mukaan Demingin ympyrä antaa selkeät ohjeet siihen, kuinka tehtävää kannattaa lähestyä jatkuvan parantamisen ja kehittämisen näkökulmasta. Sitä voi käyttää lähes minkä tahansa toiminnan suunnitteluun. Demingin ympyrä auttaa havainnollistamaan kaikkia toiminnan eri vaiheita ja niitä asioita, joita eri vaiheet pitävät sisällään. Demingin ympyrästä käytetään myös nimeä PDCA, joka on lyhenne nelmä ympyrän osa-alueista *plan*, *do*, *check* ja *act*. Kuviossa 1 kerrotaan teemapäivien prosessista Demingin ympyrää mukaillen.

Teemapäivien suunnittelu (*plan*) alkoi teoreettisen viitekehyksen tarkentumisen jälkeen kohderyhmän valitsemisella. Seuraavaksi valikoituivat teemapäivinä käsiteltävät tunteet päiväkodin henkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta lasten tarpeista. Valikoitujen tunteiden pohjalta aloimme miettiä teemapäivien sisältöjä sekä sopivia varhaiskasvatuksen menetelmiä. Suunnittelun jälkeen ryhdyimme valmistamaan teemapäiviin liittyvää materiaalia ja toteutimme teemapäiviä kaksi kertaa viikossa, yhteensä seitsemän kertaa (*do*). Keräsimme palautetta toimeksiantajalta keskusteluissa ja arviointilomakkeella. Palautteen lapsilta saimme smile-korttien sekä piirustusten avulla. Lisäksi teimme itsearviointin (*check*). Teemapäivien pohjalta valmistimme Junailijan yksikköön kansion sekä materiaalilaatikon käytetyistä materiaaleista ja rekvisiitoista. Niillä voidaan edistää tunnekasvatuksen toteuttamista Junailijan yksikössä (*act*).

KUVIO 1. Teemapäivien prosessin kuvaus Demingin ympyrää mukaillen (Hakola & Ronkainen 2015).

4.2 Teemapäivien toiminnan kuvaus

Toiminnassamme pyrimme opettamaan lapsia tunnistamaan käsiteltävän tunteen esimerkiksi tarinan pohjalta, sekä ymmärtämään, miten erilaiset tunnetilat näkyvät ja miten niitä olisi hyvä ilmaista. Emme aina tuoneet teemaan liittyvää tunnetta alussa esille, vaan annoimme lasten arvailla sitä. Näin huomasimme, mitä tunteita lapsille heräsi, ja osasivatko he nimetä ja ilmaista niitä. Harjoittelimme myös, miltä eri tunteet näyttävät ilmein ja elein. Samalla sekä omiin että toisten tunteisiin opeteltiin suhtautumaan oikealla tavalla.

Aina teeman vaihtuessa luimme lapsille havainnollistavan tarinan liittyen käsiteltävään tunteeseen. Tarinaa elävöitettiin ja havainnollistettiin Nalle Nöppösen ja muun rekvisiitan avulla. Tarinat olivat kestoaltaan lyhyitä, jotta lapset jaksoivat keskittyä niihin. Tarinan jälkeen tunnekasvatus jatkui jonkin muun varhaiskasvatuksen menetelmän avulla.

Teimme teemapäiviä varten kalenterin (kuva 2), jossa oli seitsemän lokeroa havainnollistamassa tapaamiskertoja. Jokaisen teemapäivän lopuksi kävimme läpi tulevien teemapäivien määrää, jotta lapsille havainnollistuu kokonaisuus. Samalla kiinnitimme teemapäivään sopivan kuvan omaan lokeroon.

Nalle Nöppösen ja muun rekvisiitan mukana ololla teemapäivissä pyrimme siihen, että ne innostavat lapsia osallistumaan teemapäiviin aktiivisesti, ja että teemapäivät olisivat mielekkäitä. Nalle Nöppösen ja hänen kokemustensa kautta lasten oli helppo samastua käsiteltäviin tunteisiin. Kokosimme päiväkodille myös kansion ja materiaalilaatikon teemapäivien sisällöistä ja rekvisiitoista. Kansio sisältää teemapäivien materiaalit sekä pedagogiset suunnitelmat (liite 2). Myös Nöppösen jäi päiväkodille. Kansion ja materiaalilaatikon tarkoituksena on auttaa päiväkotia jatkamaan teemapäiviä ja tunnekasvatusta jatkossa.

Olennaista teemapäivien toteutuksessa oli se, että olimme itse suunnitelleet ja valmistelleet suurimman osan käytettävistä materiaaleista ja rekvisiitoista. Tarinat ja runot olivat kaikki meidän keksimiämme ja kirjoittamiimme. Tarinoiden havainnollistavat materiaalit ja askartelutuokioissa käytettävät mallit olimme myös suunnitelleet ja valmistaneet itse. Myöskään onnellisuudesta kertovan laulun sävellystä ja sanoja ei ollut olemassa ennestään, vaan teimme sen teemapäivää varten. Olimme valmistelleet kaiken etukäteen ennen toimintahetkiä.

KUVA 2. Teemapäivien kalenteri (Ronkainen 2014).

Seuraavissa alaluvuissa on kerrottu tarkemmin teemapäivien sisällöistä. Jokaisen alaluvun loppupuolella on meidän oma arvio kunkin teemapäivän onnistumisesta. Lisäksi viimeisenä on aina "toimeksiantajan palautetta"-osio, jossa on kerrottu palaute, jonka olemme teemapäivän jälkeen saaneet kirjallisesti teemapäivässä mukana olleelta päiväkodin työntekijältä. Teemapäivissä oli pääsääntöisesti mukana aina sama työntekijä. Palautteita on hieman tiivistetty, mutta niissä on kerrottu olennaisimmat asiat sellaisenaan, kuin olemme ne saaneet.

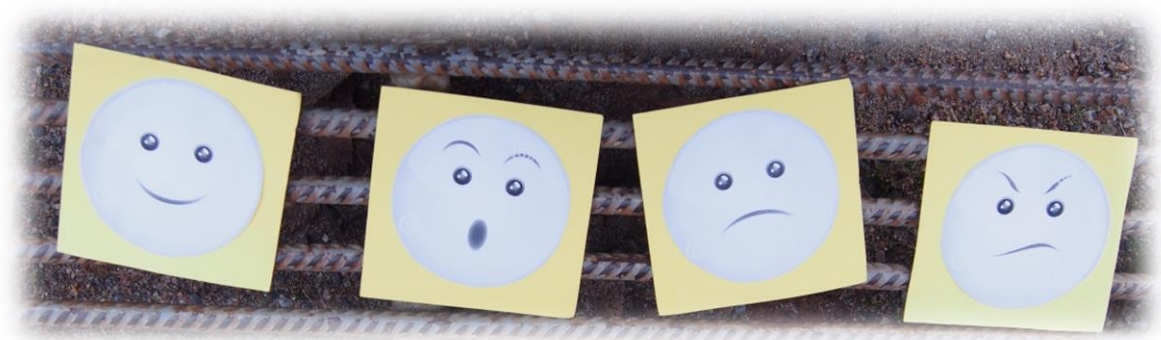
4.2.1 Nöppösen tutuksi

Tutustumispäivän tavoitteena oli tutustuminen toisiimme ja teemapäivistä kertominen lapsille. Tutustumiskerta aloitettiin lasten kanssa yhteisellä aamupiirillä tyynyjen päällä. Piirissä esittelimme itsemme ja Nalle Nöppösen sekä kyselimme lasten nimet.

Olimme valmistelleet pöydän ääreen askartelupaikan, jossa teimme valmiiksi tehtyihin pohjiin nimi-kyttilt jokaiselle. Lapset saivat koristella nimilaput erilaisilla kynillä piirtäen. Laitoimme niihin myös langat, jotta ne saatiin ripustettua kaulaan.

Lopuksi kokoonnuimme yhdessä loppupiiriin tyynyille. Mukana oli itse tekemämme iso seinäkalenteri, joka esiteltiin lapsille. Laitoimme kalenterin ensimmäiseen lokeroon kiinni kuvan Nalle Nöppösestä ja laskimme yhdessä, montako kertaa teemapäiviä on jäljellä. Meillä oli mukana smile-kortit (kuva 3), joissa ilmeinä olivat ilo, suru, viha ja hämmästyks. Lapset saivat vuorotellen valita sen kortin, joka kuvasi eniten hänen tunnettaan juuri tällä hetkellä. Tällä tavalla keräsimme palautetta lapsilta, ja samalla yhdessä harjoittelimme erilaisten tunteiden näyttämistä elein ja ilmein.

Ensimmäiseen tapaamiskertaan nähden lapset ottivat meidät todella hyvin vastaan. Saimme luotua ilmapiirin, jossa lasten ei tarvinnut jännittää ja heidän oli helppo lähteä toimintaan mukaan. Olimme iloisia, kannustavia ja luontevia, mikä lisäsi lasten luottamusta meitä kohtaan. Myös tutun lastentarhanopettajan läsnäolo loi varmasti turvallisuuden tunnetta lapsille.

KUVA 3. Smile-kortit (Ronkainen 2014).

4.2.2 Kateuskaverin askartelu

Ensimmäisen teemapäivän tavoitteena oli, että tarina herättelee lasten ajatuksia ja tunteita kateuteen liittyen. Kateuskaverin tarkoituksena oli auttaa lapsia kateustilanteissa. Sen sisällä oleva runo kertoi siitä, miten kannattaa toimia, kun tuntee kateutta. Kateuskaveri voi toimia myös aikuisten apuvälineenä kateustilanteita selvittäessä. Tavoitteenamme oli myös säilyttää lasten mielenkiinto ja keskittyminen toiminnan ajan.

Aloitimme toimintahetkemme taas yhteisellä piirillä tyynyjen päällä. Kyselimme samalla lasten kuulumiset. Luimme tarinan, jossa Nalle Nöppönen tunsu kateutta kaverin hienosta paidasta. Tarina luettiin niin, että toinen meistä oli kertoja ja toinen luki vuorosanat. Vuoropuhelu elävöitti tarinaa.

Sen jälkeen toimintana oli Kateuskaverin askartelu (kuva 4). Aloitimme toiminnan ohjeistuksella ja luimme itse tekemämme runon kateudesta (runo 1). Siirryimme pöydän ääreen askartelemaan Kateuskavereita. Lapset saivat maalata ensimmäiseksi lasipurkit eli Kateuskaverin vartalot valitsemallaan värillä ja sitten laittaa puutikkuja styrox-palloon, eli päähän, hiuksiksi ja piirtää kasvot palloon. Lopuksi Kateuskaverille kiinnitettiin rusetit kaulaan ja laitettiin runo kateuskaverin mahaan eli lasipurkkiin. Luimme runon vielä uudestaan, jotta se jäisi paremmin mieleen lapsille.

KUVA 4. Kateuskavereita (Ronkainen 2014).

*Joskus tunnen kateutta,
silloin minua surettaa.
kun Kateuskaveri vallan saa,
en osaa muuta ajatellakaan.
Minun muistaa kuitenkin täytyisi,
että kateus turhaa on.
Itsekin olen niin verraton,
ja kaikkea hyvää minulla on.
Hetken minä huokaisen,
ja sitten peiliin katselen.
Kasvoni taas hymyilee,
ja kateus piiloon menee.*

RUNO 1. (Hakola & Ronkainen 2014.)

Lopuksi kokoonnuimme loppupiiriin. Kiinnitimme kalenteriin kuvan Kateuskaverista ja laskimme, kuinka monta kertaa Nöppönen on tulossa vielä vierailulle päiväkotiin. Keräsimme lapsilta palautteen smile-korteilla.

Lapset jaksoivat kuunnella tarinan hyvin ja sen sisältö jäi lapsille mieleen, sillä he jäivät pohtimaan sitä lukemisen jälkeen. Lapset ymmärsivät päivän aiheen ja osasivat antaa kommentteja aiheeseen

liittyen. Kateuskaveri ja siihen liittyvä runo innostivat lapsia, ja he innolla askartelivat Kateuskavereista oman näköisiä.

Toimeksiantajan palautetta: Teemapäivä oli erittäin hyvin suunniteltu ja lasten ikä oli otettu hyvin huomioon toiminnassa. Se oli myös hienoa, että materiaalit ja tarina olivat itse tehtyjä ja keksittyjä. Tavoitteet teemapäivälle olivat selkeät ja tavoitettavissa olevat. Lapset onnistuttiin innostamaan toimintaan hyvin, ja suunnitelmia muutettiin tarpeen mukaan.

4.2.3 Kateuden aiheet roskakoriin

Toisen teemapäivän tavoitteena oli, että lapsi ymmärtää, mitä kateus merkitsee ja mistä kaikesta ihminen saattaa olla kateellinen. Lisäksi lasten tuli tiedostaa, että kateus on turhaa. Toiminnassa olennaista oli myös, että saimme säilytettyä lasten keskittymisen ja mielenkiinnon toiminnan aikana.

Kokoonnuimme alkupiiriin, jossa kyselimme lapsilta kuulumiset ja muistelimme, mitä teimme viime kerralla. Olimme valmistaneet itse tikku-ukot. Esitimme lapsille piirissä pöytäteatterina tikku-ukoilla kaksi pientä teatteriesitystä kateustilanteista (kuva 5). Esitysten jälkeen kävimme yhdessä keskustellen esityksissä tulleita tunteita läpi.

KUVA 5. Esitys Nalle Nöppösen syntymäpäiväjuhlista (Ronkainen 2014).

Sen jälkeen mietimme yhdessä, mistä kaikista asioista voi olla kateellinen. Siirryimme pieniin pöytiin, johon olimme laittaneet jokaiselle lapselle kynät ja paperit. Lapsille kerrottiin, että he saavat piirtää sen asian paperille, josta on tuntenut kateutta. Ohjeistimme, että aikaa piirtämiseen ei käytetä kauan. Ideana oli, että jokainen keksisi aiheen, josta tuntee kateutta. Kun piirroksot olivat valmiit, jokainen sai tulla takaisin piiriin. Sovimme yhdessä, että näistä piirretyistä asioista ei olla enää kateellisia. Revimme piirroksot aivan pieniksi silpuiksi roskakoriin. Loppupiirissä kiinnitimme kalenteriin kuvan Jussi-jäniksestä. Laskimme, että jäljellä on vielä neljä kertaa. Kävimme vielä läpi tämän hetkiset tunteet smile-tunnekorteilla ja yhdessä teimme kortteihin liittyvät tunteet ilmein.

Lapset ymmärsivät, mitä kateus merkitsee, koska jokainen keksi itse tai johdattelun jälkeen jonkin asian, mistä oli tuntenut kateutta. Osasta lapsista tuntui oudolta, kun piirustus rikottiin, mutta kun yksi lapsi innostui, niin muutkin tekivät sen perässä. Lapset olivat yllättävänkin kiinnostuneita toiminnasta, vaikka kateus tunteena on useimmiten epämiellyttävä.

Toimeksiantajan palautetta: Kateuteen tutustuttiin hyvin lapselle sopivalla tavalla. Esitys oli helposti ymmärrettävä, ja se sai lapset pohtimaan siinä esille tulleita asioita. Lasten kiinnostus saatiin pysymään hyvin yllä koko toiminnan ajan. Teemapäivistä ja niiden toiminnoista oli tässä vaiheessa tullut lapsille jo rutiininomaista.

4.2.4 Miltä pettymys näyttää?

Kolmannella teemapäivällä tavoittelimme sitä, että tarina auttaisi lapsia havaitsemaan, mitä pettymys tarkoittaa. Lisäksi lapsia oli tarkoitus auttaa ymmärtämään, miten pettymystä olisi hyvä purkaa. Maalaamalla lapset saivat miettiä asioita, joihin ovat pettyneet ja samalla sitä, miltä pettymys näyttää.

Lapset tulivat aluksi piiriin istumaan tynnyjen päälle. Kyselimme kuulumiset ja muistelimme, mitä teimme viimeksi. Kerroimme Nöppösen kuulumiset; Nöppösellä oli ollut pettymyksen päivä. Kyselimme lapsilta, mitä pettymys tarkoittaa ja miltä se näyttää. Jokainen lapsi teki surullisen näköisen ilmeen.

Sen jälkeen luimme tarinan Nalle Nöppösen pettymyksen päivästä. Tarinassa kerrottiin Nöppösen hoitopäivästä, jossa sattui erilaisia pettymyksiä. Toinen meistä luki tarinan ja toinen näytti sen aikana havainnollistavia kuvia liittyen tarinan kohtauksiin. Sitten kerroimme lapsille, että jos tuntee pettymystä ja on surullinen olo, niin kannattaa tehdä pettymyksenpurkujumppa. Näytimme esimerkkiä ja lapset tekivät perässä. Jumppa oli itse suunnittelemaamme.

Annoimme ohjeet seuraavaan tekemiseen: pettymyksen maalaamiseen. Olimme aiemmin kiinnittäneet seinälle yhden suuren paperin, johon lapset saivat yhdessä maalata pulloväreillä pettymykseen liittyvän kuvan (kuva 6). Johdattelimme lapsia työskentelyyn muun muassa kysymyksillä ”Millaisia värejä liittyy pettymykseen?”, ”Mistä sinä olet pettynyt?”, ”Miltä pettymys näyttää?”. Taustalla soi klassinen musiikki.

Loppupiiriin tultuamme ihastelimme maalausta ja luimme tekemämme runon (runo 2) pettymyksestä, jonka laitoimme maalauksen viereen. Kiinnitimme kuvan (lapsi jumppamassa) kalenteriin ja lasimme jäljellä olevat kerrat. Lopuksi keräsimme palautetta jo tässä vaiheessa tutuksi tulleilla smile-korteilla.

Tarina auttoi lapsia hyvin havaitsemaan päivän aiheen. Lapsista teemapäivä oli todella mukava ja kaikki valitsivat hymynaaman. Tässä vaiheessa myös smile-korttien käyttö oli helpompaa, kun lapset olivat ymmärtäneet, että niiden avulla on tarkoitus kertoa tämän hetkisestä tunteesta. Lapsista maa-

laaminen oli mukavaa, eivätkä he olisi malttaneet lopettaa sitä millään. Lapset maalasivat paperiin muitakin asioita, mutta myös pettymystä kuvaavia asioita. Jumppa ei innostanut lapsia niin kuin luulimme, koska he odottivat maalaamista niin kovasti.

Toimeksiantajan palautetta: Toiminta oli monipuolista ja lapsista mukavaa ja kiinnostavaa. Päivän teema oli hyvin yhdistetty niin tarinaan, jumppaan kuin maalaamiseenkin. Jälleen oli hienoa, että teemapäivän toiminnot ja materiaalit olivat itse keksittyjä.

KUVA 6. Tältä pettymys näyttää (Ronkainen 2014).

*Voi itku kun itkettää,
suututtaa ja ärsyttää.
Voi harmi kun harmittaa,
kiukuttaa ja surettaa.
Mistä pettymys tuo kehtaa aina tullakaan,
se joka kerta pistää surulliseksi minut vaan.
Kun sitten tulee, niin miten saan pois?
En tiedä silloin ollenkaan, mikä hyvä ois.
Pettymys, se tulee käymään joskus kylässä,
mut tärkeää on muistaa, se ei oo jäämässä.
Pettymys, se kuuluu jokaisen elämään
ja usein ihan täysin se meidät yllättää.
Pettymyksen aihe on suuri taikka pieni,
huono aamu, ikävä tai vaikka karpässieni.
Pitää keksiä vain keino, miten sen saa lähtemään,
yksikään ei varmasti jää sitä ikävöimään!*

RUNO 2. (Hakola & Ronkainen 2014.)

4.2.5 Nöppönen pettyy, kun hänen majansa on rikottu

Neljännän teemapäivän tavoitteena oli, että lapset oppisivat toiminnan kautta tunnistamaan pettymyksen sekä saisivat miettiä erilaisia pettymyksen purkamiskeinoja. Lapset tulivat ulos ja pidimme portaiden luona aloitushetken, jossa kyselimme kuulumiset, muistelimme edellistä kertaa ja innostimme lapsia tämän päiväseen toimintaan. Nalle Nöppönen oli pukeutunut päälleen pipon ja kaulahuivin, ja se herätti lasten mielenkiinnon.

Sen jälkeen ohjeistimme lapset jonoon ja jonossa lähdettiin yhdessä kohti seikkailurataa. Seikkailuradan alussa kerroimme lapsille, että Nöppönen on lähdessä metsäretkelle ja kulkee sinne vaikeakulkuisen reitin läpi (kuva 7). Lapset halusivat lähteä Nöppösen mukaan. Seikkailuradan varrella oli pujottelua, ryömimistä, tasapainottelua, kuperkeikkojen tekoa, kumartelua sekä hyppimistä. Radan aikana kerroimme koko ajan keksimäämme tarinaa ja Nöppönen näytti esimerkkiä mennessä. Radan varrella Nöppöselle tuli eteen kaikenlaisia pieniä pettymyksiä, mutta niistä selvittiin yhdessä. Esimerkiksi Nöppösen auto meni matkan varrella rikki, mutta pettymyksen jälkeen matkaa päätettiin jatkaa karhukävelyllä. Matkalla vastaan tuli myös lumimyrsky, mutta selvisimme siitä yhteisvoimalla ja kävelemällä kippurassa.

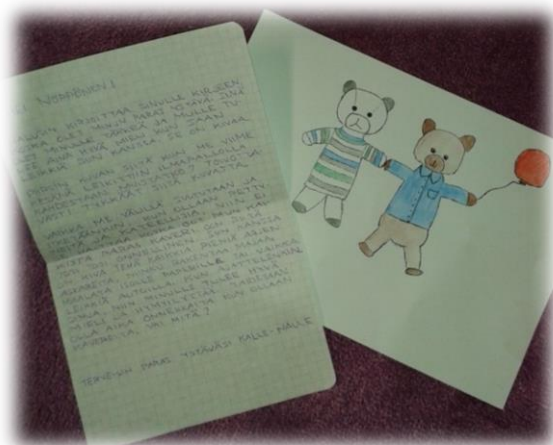
KUVA 7. Radan varrelta (Ronkainen 2014).

Kun rata oli päästy loppuun asti, Nöppönen huomasi, että hänen rakentamansa maja oli rikottu. Pohdimme yhdessä, mitä nyt pitäisi tehdä. Lapset arvelivat, että varmaankin Kateuskaveri on käynyt rikkomassa majan ja päättivät auttaa Nöppöstä tekemään uuden hienon majan. Kun maja oli valmis, kuljimme radan takaisin kotiin. Lopuksi menimme takaisin portaille ja kiinnitimme kalenteriin kuvan (pipo ja lapaset). Laskimme, että jäljellä on enää kaksi kertaa. Keräsimme myös palautteet smilekorttien avulla.

Etenkin kun lapset huomasivat rikkoutuneen majan, he ymmärsivät mitä pettymys tarkoittaa. He myös keksivät hyvin, miten voimme jatkaa matkaa, kun olimme radan varrella kohdanneet jonkun pettymyksen. Lapset olivat todella innoissaan tästä kerrasta ja palautteessa saimme vain hymyilyä.

Toimeksiantajan palautetta: Hyvä oli, että aihetta kerrattiin edellisestä kerrasta. Lapset kuuntelivat radan aikana kerrottua tarinaa mielellään ja kulkivat radan läpi hyvin. Majan rikkoutuminen ja tässä pettymys aiheutti puhetta ja pohdintaa ja ymmärrystä eniten. Majan rakennukseen osallistivat kaikki lapset. Lopussa oli hyvä, kun kerrattiin vielä radalla vastaan tulleet pettymystilanteet. Olisi ollut tarpeen, että muille työntekijöille olisi kerrottu ulkoilukerrasta etukäteen, jotta he olisivat osanneet pitää muut lapset poissa kurkkimasta.

4.2.6 Onnellisuus näyttää hymyltä

KUVA 8. Kirje ja piirustus ystävälle (Hakola 2014).

Tämän kerran tavoitteena oli, että lapset oppivat tunnistamaan onnellisuuden, ja huomaavat erilaisia asioita omasta elämästään, joista on onnellinen. Tarkoituksena oli myös, että lapset ymmärtävät, että onnellisuus voi koostua pienistäkin asioista.

Asetuimme aluksi piiriin tuoleille istumaan. Muistelimme viime kertaa ja kyselimme lasten kuulumisia. Kysyimme, huomaavatko lapset huoneessa mitään erikoista, ja he huomasivat seinällä olevan laukun. Otimme laukun ja pohdimme, mitä siellä voisi olla. Laukusta löytyikin kirje, jonka Kalle-Nalle oli kirjoittanut Nöppöselle. Kirjeen mukana oli myös piirustus (kuva 8). Nöppönen tuli onnelliseksi, kun oli saanut kirjeen ja piirustuksen ystävältään. Luimme kirjeen ja siinä oli erilaisia asioita onnellisuudesta.

Mietimme, miltä onnellisuus tuntuu ja miltä se näyttää. Katsoimme, miltä meidän jokaisen oma hymy näyttää. Mittasimme jokaisen hymyn pituuden langalla ja leikkasimme sen hymyn mittaiseksi. Lapset saivat samalla katsoa peilistä, miltä juuri hän näyttää onnellisena. Tuntui, että osalle lapsista peiliin katsominen ja itselle hymyileminen oli hankalaa.

KUVA 9. Lapset tekemässä onnellista kuvaa itsestään (Ronkainen 2014).

Ohjeistimme lapset siirtymään pöydän ääreen askartelemaan. Pöydälle oli laitettu paperit ja kynät valmiiksi odottamaan. Jokainen sai piirtää paperille omat kasvot ja suuksi kiinnitettiin oma hymy, jonka olimme leikanneet aiemmin (kuva 9). Jokainen lapsi sai piirtäessään pohtia, mikä asia tekee juuri hänet onnelliseksi. Kirjoitimme tämän asian paperille. Loppupiirissä kiinnitimme kalenteriin kuvan (sydän) ja keräsimme smile-korteilla palautteen ja harjoittelimme niihin liittyvien ilmeiden tekemistä.

Lapset keksivät asioita, joista he tuntevat onnellisuutta. Asiat olivat pieniä ja hyvin arkisiakin, mikä oli toimintamme tarkoituksena. Hymyn mittaaminen ja peiliin katsominen tuntui muutamista lapsista vastenmieliseltä, mutta jatkoimme toimintaa siitä huolimatta. Tällä kerralla lapset olivat normaalia vilkkaampia, mikä johtui varmaankin siitä, että olimme tulleet jo niin hyvin tutuiksi, että lapset uskalsivat olla omia itseään. Saimme kuitenkin lapset kiinnostumaan ja innostumaan toiminnasta sekä samalla rauhoitettua heitä keskittymään. Kaikki lapset valitsivat hymynaaman smile-korteista.

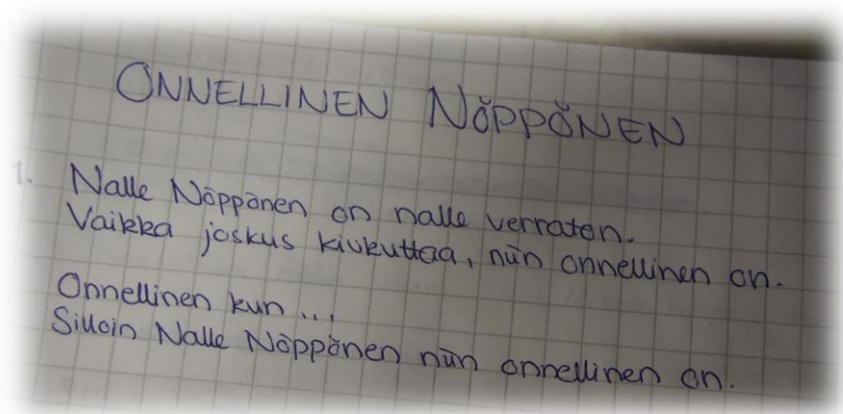
Toimeksiantajan palautetta: Teemapäivä oli hyvin mielikuvituksellinen ja mukava keino käsitellä lasten kanssa teemapäivän tunnetta. Kirjeen avulla lapset innostuivat toiminnasta hyvin. Ohjaus oli lapsilähtöistä, ja suunniteltua toimintaa osattiin muuttaa tarpeen niin vaatiessa. Teemapäivä onnistui hyvin johtuen hyvästä suunnittelusta ja toimivasta toteutuksesta.

4.2.7 Onnellinen Nöppönen

Aiheena oli onnellisuus. Tavoitteenamme oli jatkaa työskentelyä onnellisuuden tunnistamiseksi. Tarkoituksenamme oli, että lapset saavat onnellisia kokemuksia musiikin parissa ja saavat laulun sanoittamisen avulla miettiä onnellisia, pieniä asioita omassa elämässään.

Asetuimme piiriin tynyjen päälle lattialle. Kyselimme kuulumiset. Muistelimme, mistä asioista Nalle Nöppönen oli viime kerralla onnellinen ja mietimme muita asioita, jotka tekevät onnelliseksi. Olimme tehneet valmiiksi laulun sävelen ja rungon sanoitukselle (kuva 10). Sanoituksessa oli aukkoja, joihin täydennettiin lasten kertomia asioita onnellisuudesta. Sen jälkeen lauloimme laulun lapsille, jotta se tulee tutuksi. Lauloimme yhden säkeistön vielä uudestaan lasten kanssa.

Jaoimme lapsille tuttuja soittimia, jotta he saisivat soittaa mukana. Osa lapsista halusi tanssia. Täytimme laulun tyhjiä kohtia lasten kertomilla asioilla. Lauloimme ja soitimme laulua useaan kertaan. Lapset saivat vaihdella välillä soittimia toistensa kanssa. Kun soittotauko oli ohitse, keräsimme soittimet pois ja lapset saivat asettua makaamaan tynyjen päälle. Ohjeistimme lapsia laittamaan silmät kiinni ja keskittymään, kuuntelemaan ja tunnustelemaan, miltä tuntuu. Laitoimme soimaan rentouttavan musiikin ja sivelimme lapsia sifonkihiveilla.

KUVA 10. Onnellinen Nöppönen -laulun sanat (Ronkainen 2014).

Kun rentoutus oli ohitse, lapset tulivat istumaan takaisin piiriin. Kiinnitimme viimeisen kuvan kalenteriin (nuotteja ja hymynaama) ja huomasimme, että yhtään kertaa ei ole enää jäljellä. Muistelimme lasten kanssa yhdessä kalenterikuvia käyttäen, mitä kaikkea olimme tehneet teemapäivien aikana. Lapset saivat tehtäväkseen miettiä, mikä on jäänyt parhaiten mieleen ja mikä on ollut mukavinta. Jaoimme lapsille lyijykynät ja paperit ja annoimme luvan alkaa piirtää. Kun kuvat olivat valmiit, jokainen lapsi sai kertoa mitä piirsi. Loppupalaute kerättiin smile-korteilla ja teimme niihin liittyvät ilmeet.

Laulu ja siihen liittyneet esimerkit auttoivat lapsia hyvin itse keksimään niitä asioita, joista voi olla onnellinen, ja millaisia onnellisuuden aiheita omassa elämässä on. Lapset myös keskittyivät huivirentoutukseen yllättävän hyvin, ja se sujui hyvin. Kaikki lapset valitsivat smile-korteista hymynaaman ja se nauratti lapsia, kun kaikki olivat onnellisia!

Toimeksiantajan palautetta: Musiikki oli hyvä varhaiskasvatuksen menetelmä kyseisen ryhmän kanssa työskenneltäessä. Oli hienoa, että laulu oli itse keksitty, ja että lapset saivat tehdä siihen omia sanoituksia. Laulun toisto auttoi siinä, että lapset saivat hyvin teemapäivän ideasta kiinni. Lapset keskittyivät toimintaan hyvin, koska he saivat itse soittaa soittimia laulun mukana.

5 KOKONAISARVIOINTI TEEMAPÄIVISTÄ

Teemapäivät osoittautuivat onnistuneiksi. Jokaiselle teemapäivälle suunnitellut yksityiskohtaiset tavoitteet tukivat kokonaisuudelle asetettuja tavoitteita ja tarkoitusta. Selkeiden pedagogisten suunnitelmien avulla lapset saavuttivat aiempaa parempaa tunneosaamista, mikä oli teemapäivien tarkoitus. Tunneosaamisen kehitys näkyi muun muassa oikeanlaisten ilmeiden ja eleiden yhdistämisenä ja lapsien omakohtaisten esimerkkien kertomisena aiheeseen liittyen. Joku lapsi rohkaistui hymyilemään teemapäivien aikana, ja joku keksi sen, että kateuden vuoksi saatetaan rikkoa toisen maja tai että kaverin auttamisella voi tehdä itsensäkin onnelliseksi.

Teemapäivinä käsitellyt tunteet osoittautuivat toimintaan osallistuneille lapsille juuri sopiviksi, koska huomasimme lapsilla olleen vaikeuksia niihin liittyen. Esimerkiksi yhden lapsista oli vaikea näyttää tunteitaan lainkaan, osa taas ilmaisi tunteitaan sosiaalisesti sopimattomalla tavalla. Käsitellyt kolme tunnetta olivat myös kokonaisuuden kannalta riittävät, sillä niihin sisältyi sekä negatiivisia että positiivisia tunteita, ja niihin sai paneutua rauhassa. Se, että toimintatuokioita oli monta, mahdollisti sen, että lapset pystyivät käsittelemään tunteita syvällisesti. Koimme tunnin mittaiset tuokiot sopivan pituisiksi, sillä siinä ajassa ehti syventyä käsiteltävään aiheeseen ja toisaalta lapset jaksoivat keskittyä työskentelyyn intensiivisesti.

Kuuden lapsen ryhmä oli mielestämme juuri sopivan kokoinen, koska pienryhmässä ohjaus on helpompaa kuin isossa ryhmässä. Tällöin lapsia on mahdollista huomioida yksilöllisesti, ja ottaa jokaisen lapsen tunneosaaminen huomioon. Lapset ottivat meidät vastaan yllättävänkin avoimin mielin jo heti ensimmäisellä tutustumiskerralla. He olivat kiinnostuneita Nalle Nöppösestä ja tulevista teemapäivistä. Lapset odottivatkin aina innolla tulevia teemapäiviä. Se, että lapset kiinnostuivat toiminnasta, innostaa varmasti jo itsessään päiväkotia jatkamaan teemapäivien järjestämistä.

Nalle Nöppönen oli lasten mielestä huippujuttu. He sanoivat, että Nöppönen tekee heidät onnellisiksi. Lapset odottivat, mitä Nalle Nöppöselle kuuluu ja millaisia tunteisiin liittyviä asioita hänelle on tapahtunut. Nöppönen sai lapset innostumaan toimimaan. Lasten oli helppoa kertoa tunteistaan ja kokemistaan asioista pehmolelulle. Heleniuksen ym. (2000, 39) mukaan lapsi kokee lelulle puhumisen helpoksi. Lelu on hyvä väline lapsen rohkaisemiseen ja sosioemotionaalisten taitojen opetteluun. Myös lelun kokemusten kautta lapsi samaistuu ja kokee asioita.

Oli hyvä, että jokaisella toimintakerralla meillä oli tietty runko toiminnan toteuttamiseksi. Teemapäivien rakenteen hahmottaminen helpotti lapsia ennakoimaan tilanteita ja osallistumaan toimintaan oma-aloitteisesti. Loppua kohden lapsetkin alkoivat ymmärtää toiminnan rutiininomaisuuden, esimerkiksi sen, että toiminta alkoi aina alkupiirillä. Lisäksi huolellisesti kirjoitetut pedagogiset suunnitelmat auttoivat teemapäivien toteuttamista, koska niihin oli merkitty selvät tavoitteet ja toimintaohjeet, joita kuitenkin oli mahdollista soveltaa tilanteen mukaan. Pedagogiset suunnitelmat löytyvät myös kansioista, jonka teimme päiväkodille, joten myös päiväkoti saa hyötyä niistä ja ne auttavat uusien teemapäivien suunnittelussa.

Tärkeä tavoitteemme olikin, että päiväkotito voi jatkaa teemapäivien toteuttamista. Olemme tyytyväisiä siitä, että päiväkodin henkilöstö kertoi käyttävänsä hyödyksi ideoitamme ja toteuttaa teemapäiviä jatkossa. Teemapäivässämme askarreltuja Kateuskavereita olikin käytetty hyödyksi jo pian niiden valmistumisen jälkeen. Pidimme tärkeänä myös sitä, että sama päiväkodin työntekijä oli mukana lähes jokaisessa teemapäivässämme. Tämä helpottaa varmasti entisestään päiväkodissa teemapäivien jatkamista, kun työntekijällä on jo konkreettinen käsitys siitä, mitä teemapäivissä tapahtui.

Saimme lapsilta arviointia smile-korteilla ja piirustuksilla. Korttien käyttö tuntui ensimmäisillä kerroilla vaikealta, koska heillä oli hankaluuksia valita kortti, joka kuvaisi juuri sen hetkistä tunnetta. Lapset ottivat usein esimerkiksi vihaisen kortin ja kertoivat, että ”eilen oli inhottavaa, kun sisko kiusasi”. Olimme kuitenkin sitä mieltä, että vaikka lapset eivät ymmärtäisikään korttien perimmäistä tarkoitusta missään vaiheessa, on se silti tunteiden tunnistamisen ja kuvaamisen opettelua. Loppua kohden lapset kuitenkin ymmärsivät tunnekorttien tarkoituksen ja oppivat smile-korttien avulla kuvaamaan omaa tunnettaan juuri sillä hetkellä. Harjoittelimme myös sitä, miltä eri tunteet näyttävät, ja lapset oppivat yhdistämään tunteen nimen ja siihen liittyvän ilmeen.

Kalenteri havainnollisti lapsille hyvin teemapäivien määrää, ja he osasivat sen avulla laskea, montako teemapäivää vielä on. Jokaisen teemapäivän loppuksi kalenteriin liittämä kuva oli lapsille mieluinen juttu ja se auttoi muistamaan myöhemminkin, mitä milloinkin tehtiin. Viimeisellä kerralla muistelimme vielä kalenterin avulla yhdessä kaikkia teemapäiviä ja kuulosti siltä, että lapsille sisällöt olivat jääneet hyvin mieleen, sillä he osasivat kertoa niistä hyvin. Lähes kaikissa teemapäivissä lapset valitsivat loppupiirissä hymynaaman, mikä kertoo siitä, että lapset olivat tyytyväisiä.

Varhaiskasvatuksen menetelmät osoittautuivat oivalliseksi tavaksi toteuttaa teemapäivät tunteisiin liittyen, koska lapset luontaisesti toimivat niiden mukaisesti, ja menetelmiin sai hyvin yhdistettyä tunnekasvatukseen liittyvän opetuksen. Toiminnallisuus oli mielekäs tapa käsitellä teemoja 4-5-vuotiaiden lasten kanssa. Saimme tehtyä kokonaisuudesta monipuolisen ja opettavaisen. Teimme teemapäiviin paljon materiaaleja itse, esimerkiksi tarinat, runot, laulut, kuvat, tikku-ukot ja jumpan. Kaikki teemapäivät sisältöineen olivat meidän keksimiämme ja suunnittelemiämme.

Päiväkodilta saatu palaute oli vain positiivista. Oli mukava huomata, että toimintamme oli tarkoituksen mukaista. Toisaalta olisimme toivoneet myös kehittäväää palautetta, jotta olisimme osanneet kehittää teemapäiviämme kuin myös omaa toimintaamme. Vaikka aikataulut eivät menneetkään joka teemapäivässä tarkasti suunnitelmien mukaan, se ei haitannut, koska tärkeämpää päiväkodin henkilöstön mielestä esimerkiksi oli se, että teemapäivät olivat etukäteen hyvin suunniteltuja.

Teemapäivien toteutuksessa kriittisenä puolena voisi pitää joiltakin osin kuitenkin aikataulutusta. Alun perin teemapäivät oli tarkoitus toteuttaa jo keväällä 2014, mutta teemapäivien määrän kasvassa alkuperäisestä vielä puolella ja sisältöjen muuttuessa se ei ollutkaan mahdollista. Kesällä päiväkotito oli kiinni ja me olimme kesätoissa eri paikkakunnilla, joten teemapäivien järjestäminen siirtyi syksyyn. Silloin meillä oli yhtä aikaa opintoihin kuuluva pitkä pedagoginen harjoittelu, joka meni

päällekkäin teemapäivien kanssa. Työtä riitti paljon ja se vaati tarkkaa suunnitelmallisuutta. Kaikki teemapäivät saatiin kuitenkin järjestettyä suunnitellusti ja harjoittelu tehtyä määräajassa.

5.1 Oman toiminnan arviointi

Teemapäivien pedagogisten suunnitelmien yksityiskohtaisiin tavoitteisiin kuului myös meidän henkilökohtaisten ohjaustaitojemme kehittyminen. Saimme varmuutta lasten ohjaamiseen teemapäivissä ja toistot auttoivat kehittämisessä ja lapsiryhmään tutustumisessa. Jaoimme teemapäivien tehtävät tasapuolisesti niin, että molemmat saivat joka kerta ohjata jonkin toimintahetken. Olimme myös valmiita muokkaamaan teemapäiviä alkuperäisestä suunnitelmasta. Se olikin yksi teemapäivien vahvuuksista, että olimme valmiita muuttamaan suunnitelmiamme vastaamaan yhä paremmin ryhmän tarpeita. Esimerkiksi vaihdoimme draamatuokion musiikkituokioksi, sillä koimme, että se vastaisi lasten tarpeita paremmin.

Halusimme opinnäytetyömme kokonaisuudesta mahdollisimman käytännönläheisen ja konkreettisen, jotta sitä on mahdollista hyödyntää myös tulevaisuudessa. Tunnekasvatus aiheena on ajankohtainen ja hyödyllinen, ja sellainen, minkä tarve on jatkuva. Työstä oli paljon hyötyä itsellemme tulevaisuutta varten, koska tunnekasvatustaitoa tarvitaan erilaisilla sosiaalialan työkentillä. Opimme paljon teoriatietoa tunnekasvatukseen liittyen, kuin myös sen käytännön toteuttamista. Teemapäivistä oli tavoitteiden mukaisesti hyötyä myös päiväkodille. Mahdollistimme hyvin toimintamme jatkuvuutta kansion ja materiaalilaatikon avulla.

Olimme valmistaneet materiaalit teemapäiviä varten hyvissä ajoin, mikä toi varmuutta niiden pitämiseen. Kävimme myös läpi teemapäivän rungon joka kerta vielä ennen aloittamista paikan päällä, jolla varmistimme sen, että kaikki tarvittava on mukana ja että olemme varmoja siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tämä auttoi teemapäiviä toteutumaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

Toimeksiantaja antoi paljon palautetta siitä, että ohjauksemme oli luontevaa, rauhallista ja lapsilähtöistä. Aiemmasta kokemuksesta lasten kanssa työskentelemisestä oli toiminnan toteuttamisessa hyötyä. Lapsilähtöinen toiminta päiväkotimaailmassa on mielestämme todella tärkeää, ja se oli yksi toimintamme tavoitteista, että lapset saavat osallistua ja vaikuttaa toimintaan paljon. Tällöin toiminta toteutetaan lasten yksilöllisistä tarpeista lähtevänä ja lapsen oma kokemus huomioiden. Lapsilähtöisyys lisää toiminnan mielekkyyttä, kun lapset ovat saaneet olla osallisena, ja heitä on kuunneltu.

Ammatillista kasvua tapahtui meissä myös teemapäivien prosessin aikana. Tarkasti mietityt pedagogiset suunnitelmat sekä huolellinen toteutus kasvattivat omassa työskentelyssä suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta. Opimme, millaisia asioita tulee ottaa huomioon tunnekasvatukseen liittyviä teemapäiviä toteuttaessa, kuten lasten tunnetaitojen taso, ryhmän koko ja käytettävät menetelmät. Lisäksi saimme kokemusta vieraan lapsiryhmän ohjaamisesta. Työtä tehdessä kehittyivät myös vuorovaikutustaidot niin meidän välillä, kuin myös päiväkodin henkilökunnan kanssa.

5.2 Toimeksiantajan kokonaisarviointi teemapäivistä

Teimme toimeksiantajalle arviointilomakkeen (liite 3), jonka tarkoituksena oli kerätä teemapäivien kokonaisuudesta palautetta risujen ja ruusujen kautta. Lomake oli avoin, jotta päiväkodin henkilöstö sai vapaasti kertoa mielipiteensä. Saimme todella positiivista palautetta.

Teemapäivien idea oli erinomainen. Teemapäivät olivat kaikin puolin hyvin etukäteen suunniteltuja ja toteutus oli onnistunut. Valikoituneet tunteet osoittautuivat teemapäiviin osallistuneille lapsille juuri sopiviksi. Teemapäivien toiminta oli lapsilähtöistä, ja oli hyvä, että suunnitelmia oltiin valmiita muuttamaan kyseiselle ryhmälle sopivimmaksi.

Teemapäivissä oli huomioitu tärkeimmät seikat, kuten lasten ikä ja turvallisuus, sekä myöhemmässä vaiheessa myös lasten kiinnostusten kohteet. Käytetyt varhaiskasvatuksen menetelmät olivat monipuolisia. Teemapäivissä positiivista oli myös niiden rutiininomaisuus. Lapsia osattiin ohjata rauhallisesti, rennosti ja luontevasti.

Erittäin positiivista oli se, että lähes kaikki teemapäiviin liittyvät asiat, kuten runot, askartelut ja laulu, olivat itse keksittyjä ja kehitettyjä. Teemapäivät olivat todella hyvä kokonaisuus, josta on varmasti hyötyä vielä tulevaisuudessa. Materiaali tulee olemaan jollakin muotoa käytössä päiväkodissa.

6 POHDINTA

Tunnetaitojen puutteet voivat johtaa myöhemmässä vaiheessa muun muassa syrjäytymiseen, mielenterveysongelmiin, työttömyyteen tai ristiriitatilanteisiin muiden ihmisten kanssa. Opinnäytetyömme aihe on siten hyödyllinen myös yhteiskunnallisesti, koska tunnekasvatuksen avulla voidaan ennaltaehkäistä ongelmia, jotka vaikuttavat koko yhteiskuntaan ja heikentävät ihmisten hyvinvointia. Puutteellisista tunnetaidoista seuranneet ongelmat, kuten mielenterveysongelmat, ovat myös yksi huolenaihe sosiaalialalla. Sosiaalialan ammattilaisen työhön kuuluu huono-osaisista huolehtiminen. Tähän kategoriaan voidaan liittää myös ne ihmiset, joilla on ongelmia tunnetaidoissa. Tunnetaitoja onkin tärkeää opetella jo varhaisessa vaiheessa, jotta tämänkaltaisia ongelmia yhteiskunnassa voitaisiin vähentää.

Tunnekasvatus onkin todella tärkeä aihe nykypäivän varhaiskasvatusmaailmassa. Päiväkodissa toteutettavilla tunnekasvatukseen liittyvillä teemapäivillä voitaisiin ennaltaehkäistä ja myös parantaa monenlaisia ongelmia. Samalla teemapäivät opettaisivat monenlaisia taitoja, kuten sosioemotionaalisuutta. Päiväkodissa on hyvät mahdollisuudet tunnekasvatuksen toteuttamiseen, koska sitä voidaan toteuttaa kaikille lapsille huolimatta siitä, onko lapsella vaikeuksia tunnetaidoissa vai ei. Päiväkodissa on mahdollisuus myös tavoittaa suuri kohderyhmä ja opettaa tärkeitä asioita mielekkäästi leikin varjolla. Lisäksi siellä on mahdollisuus tarjota erityistä tukea ja ongelmiin voidaan puuttua jo varhaisessa vaiheessa, jos huomataan vaikeuksia tunnetaidoissa. Myös henkilökunta on ammattitaitoista, lapsen normaalin kehityksen tuntevaa, joten poikkeuksia olisi helppo havaita ja verrata muihin lapsiryhmän jäseniin.

Tunnekasvatus on helppo ottaa päiväkodin teemaksi, jota toteutetaan säännöllisesti. Päiväkodissa sitä voidaan toteuttaa monipuolisesti ja erilaisilla varhaiskasvatuksen menetelmillä. Tunnekasvatusta päiväkodissa eivät ole kuitenkaan pelkästään teemaan liittyvät tuokiot, vaan opettelua tapahtuu arjen pienissä tilanteissa lähes joka hetki.

Päiväkodissa tunnekasvatuksen ja tunnetaitojen opettelussa haasteellista on se, että mahdollisuus lapsen yksilölliseen huomioimiseen ja kasvatukseen on usein rajallinen. Päiväkodin henkilökunnan on mahdotonta olla täysin läsnä jokaisen lapsen hoitopäivässä, sillä yhden lapsen sijasta huomioon on otettava ryhmä kokonaisuutena. Toisaalta ammattitaitoinen kasvatushenkilöstö havainnoi ja osaa ottaa huomioon lasten yksilölliset tarpeet sekä vastata heidän tarpeisiinsa myös tunnekasvatuksen saralla.

Teemapäiviämme on mahdollista siirtää myös muihin toimintaympäristöihin kuin päiväkoteihin, sillä toiminnan sisältöjä on helppo muuttaa joko vaativammaksi tai helpommaksi kuin alkuperäisissä pedagogisissa suunnitelmissa. Teemapäiviä voi toteuttaa myös erityisryhmissä, kuten kielellisen kehityksen vaikeuksia omaavien lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen menetelmät ovat myös siellä käytettyjä ja teemapäivissämme tunnetaitojen opettelu on yhdistetty niihin luontevasti. Tunnetaitoja on tärkeää opetella myös muissa ryhmissä. Kehitysvammaisilla, kuten autistisilla, on usein vaikeuksia tunteiden ilmaisussa, joten tunnekasvatusta on myös oivallista ottaa mukaan heidän toimintaansa.

Tunnetaitojen puutteet saattavat johtaa mielenterveysongelmiin, joten myös mielenterveyskuntoutujien kanssa tunnekasvatus voi olla hyvinkin tärkeä työväline. Tällöin kuntoutuja pääsee ammattilaisten kanssa käsittelemään omia tunteitaan, jotka muuten saattavat olla itselle haasteellisia käsitellä.

Lasten ja Junailijan yksikön henkilökunnan lisäksi opinnäytetyöstämme hyötyvät myös lasten vanhemmat. Vanhemmat saattavat olla joskus tietämättömiä, kuinka opettaa lapselle oikeanlaisia tunnetaitoja tai kuinka puuttua niihin, jos huomaa lapsella vaikeuksia tunteiden ilmaisussa tai käsittelyssä. Vanhemmille on varmasti tärkeää, että heidän lapsensa saavat ja osaavat ilmaista tunteitaan oikein. Työmme teoriaosuus antaa vanhemmille tietoa siitä, millaisia tunnetaitoja 4–5 -vuotiailla tulisi olla sekä esimerkiksi siitä, millaisessa ympäristössä lasten on todettu olevan onnellinen. Työmme avulla lapsille voidaan opettaa mielekkään toiminnan kautta oikeanlaista tunteiden ilmaisua ja käsittelyä. Teemapäiviä voivat toteuttaa myös lasten vanhemmat itse tai ammattitaitoinen henkilökunta.

Teoreettisen viitekehyksen kokoaminen opinnäytetyöllemme oli aluksi haasteelliselta, koska tunteet ovat aiheena hyvin laaja kokonaisuus. Saimme kuitenkin rajattua aiheen sopivaksi ja tuotua siihen ja teemapäiviin liittyvät olennaisimmat avainkäsitteet teorioineen esille. Teoria oli myös oikein valikoitua teemapäiviin pohjautuen, ja saimme toimintamme perustumaan siihen hyvin. Tunnekasvatus ja tunneosaaminen näkyivät teemapäivissä vahvasti, koska se oli toimintamme lähtökohta. Opetimme lapsille erilaisia tunteita ja niihin liittyviä tekijöitä, kuten oikeanlaista ilmaisua. Ilmapiiri oli sellainen, että lapset saivat tuoda esille erilaisia tunteitaan. Ketään ei pakotettu osallistumaan eikä kenenkään tarvinnut tuntea häpeää tunteita ilmaistaessa. Kaikki tunteet olivat sallittuja. Tieto 4–5 -vuotiaan lapsen tunteiden kehityksestä auttoi havaitsemaan, mitä ikäkaudelle tyypillisiä piirteitä lapsilla oli, ja mitä heiltä mahdollisesti vielä puuttui. Se auttoi meitä toimimaan sen mukaisesti ja huomioimaan lapsia yksilöllisesti.

Sosioemotionaalisuus oli teoriaosuutena haastavin, koska se oli sanana meille suhteellisen vieras ja melko laaja käsite. Se yhdistyi kuitenkin toimintaamme hyvin ja näkyi teemapäivissämme esimerkiksi siinä, että toiminnot tehtiin ryhmässä ja vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Harjoittelimme muun muassa tunteiden ilmaisua, käsittelyä ja nimeämistä, jotka kuuluvat sosioemotionaalisiin taitoihin.

Alkuperäinen ideamme oli toteuttaa kolme tunteisiin liittyvää teemapäivää. Huomasimme, että loppujen lopuksi oli parempi, että kertoja oli useampi. Toteutuneet teemapäivät olivat intensiivisiä ja myös teemapäivien sisällöt oli paremmin suunniteltu ja syvemmin teemoihin liittyviä kuin alkuperäisessä suunnitelmassa.

Teemapäiviä suunniteltaessa ja toiminnan aikana pohdimme toimintamme eettisyyttä. Ketään ei pakotettu toimintaan, mutta innostettiin tarvittaessa. Lapset huomioitiin yksilöinä ja jokaisen lapsen henkilökohtaiset tarpeet otettiin huomioon. Lasten anonymiteetti säilytettiin koko toiminnan ajan ja lisäksi heidän kuvaamiseensa saatiin suostumus heidän vanhemmiltaan. Kävimme päiväkodin henkilökunnan kanssa keskustelua toiminnan sisällöstä, joten he olivat tietoisia toimintamme tavoitteista ja tarkoituksesta. Työmme teoriaosuuteen pyrimme valitsemaan lähteitä kriittisesti ja suosimaan

tuoreita lähteitä. Tunnekasvatuksesta löytyy kuitenkin paljon teoriaa jo aiemmilta ajoilta, joten otimme myös sitä mukaan työhömmme.

Toiminta vastasi tavoitteitamme: teemapäiviin osallistuneet lapset hyötyivät teemapäivistä ja oppivat tunnetaitoja. Jo teemapäivien aikana kävi ilmi, että lapset pääsääntöisesti ymmärsivät ja sisäistivät käsiteltäviä asioita hyvin (kuva 11) ja osasivat kertoa esimerkkejä teemoihin liittyen. Päiväkodin henkilökunta kertoi, että lapset olivat teemapäivien jälkeen pohtineet niissä esille tulleita asioita toisten päiväkotiryhmässä olevien lasten kanssa.

KUVA 11. Mikä saa sinut hymyilemään? (Hakola 2014).

Tavoitteisiimme liittyen päiväkodin henkilökunta jatkaa teemapäivien toteuttamista kansion ja materiaalilaatikon pohjalta. Onnistuimme siis ideoimaan ja toteuttamaan toimivan kokonaisuuden, jota voi helposti soveltaa erilaisiin tilanteisiin. Kokoamamme kansio ja materiaalilaatikko ovat konkreettinen apu päiväkodin henkilökunnalle jatkaa teemapäivien toteuttamista, ja helpottavat tärkeiden tunnetaitojen opettelua lasten kanssa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön prosessi oli pitkä, antoisa ja mielenkiintoinen, mutta myös hyvin vaativa ja työläs. Kiireinen aikataulu ja yhteisen ajan vähäisyys kiristivät hermoja useasti ja yhteisen sävelen löytäminen oli välillä vaikeaa. Se kaikki on kuitenkin opettanut vuorovaikutustaitoja, joustavuutta sekä suunnitelmallisuutta tulevaa elämää ja sosiaalialan ammattilaisuutta varten. Kaikesta on selvitty hymy edelleen huulilla ja lopputulos on kaiken vaivan arvoinen. Yhtä kokemusta rikkaampaa saamme kulkea kohti uusia haasteita.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Cohen, J. 1999. Social and emotional learning past and present: a psychoeducational dialogua. Teoksessa J. Cohen (toim.) *Educating minds and hearts. Social and emotional learning and the passage into adolescence*. New York: Teachers College.

Furman, E. 1998. *Auta lasta kasvamaan*. Helsinki: Yliopistopaino.

Heimonen, M. & Kinnunen, M. 2014. *5-vuotiaan lapsen tunne-elämän tukeminen päivähoidossa. Ville Vilkastuksen tunneseikkailu – pienryhmätoimintamalli* [verkkojulkaisu]. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/sisukas/opinnaytetyo_heimonen_kinnunen.pdf

Helenius, A., Jäälinoja, P. & Sormunen, H. 2000. *Sesam! – Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan*. Jyväskylä: Atena.

Honkamäki, R. & Hämäläinen, S. 2010. *"Nyt se itkee, sillä on tommonen surullinen tunne"* [verkkojulkaisu]. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 5.3.2015]. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21813/Nytseit2.pdf?sequence=1>

Iisalmen varhaiskasvatussuunnitelma s.a. [verkkojulkaisu]. Iisalmen kaupunki [viitattu 3.3.2015]. Saatavissa: <http://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=ef31bb46-7188-43b2-9c33-fc219057f3e4>

Janger, H. 2013. *"Se ei oo mitään taikatemppuja" – Työntekijöiden kokemuksia ja näkemyksiä tunnekasvatuksesta 3–5-vuotiaiden lasten päivähoitoryhmissä* [verkkojulkaisu]. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58475/Janger_Hanna.pdf?sequence=1

Jalovaara, E. 2006. *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa*. Helsinki: Pilot-Kustannus Oy.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. *Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus.

Kahri, M. 2003. *Lapsen arki on leikkiä II*. Kauhava: Pienperheyhdistys ry.

Kinnunen, I. & Latva-Kyyny, M. 2009. *Tarinasta tunteeseen* [verkkojulkaisu]. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 5.3.2015]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2448/Kinnunen_Irene.pdf?sequence=1

Koivunen, P.-L. & Lehtinen, T. 2015. *Kasvu kiikarissa*. Juva: Bookwell Oy.

Kokkonen, M. 2010. *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet*. Juva: WS Bookwell Oy.

Kämäräinen, S. & Vornanen, M. 2012. *”Ei tunnu missään!” – Tunnekasvatuspeli nuorille*. Iisalmi: Savonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Laane, T. 2011. *Onnellinen lapsi, läsnäoleva vanhemmuus* [verkkojulkaisu]. Nuorten ystävät ry [viitattu 5.3.2015]. Saatavissa: <http://www.nuortenystavat.fi/file.php?3022>

Litja, T. & Oinonen, M. 2000. *Mä en haluu. Leikki-ikäisen arjen pulmia*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Mattila, A. & Aarninsalo, P. 2009. *Onnen taidot*. Keuruu: Otava.

Meurman, M. 2015. *Paras suunnittelutyökalu maailmassa*. [verkkojulkaisu]. Laatu elämään [viitattu 6.3.2015]. Saatavissa: <http://www.laatuaelamaan.fi/2015/02/paras-suunnittelutyokalua-maailmassa.html>

Mykkänen, T., Simonen, T. & Vidgren, M. 2013. Kengurukerho – tunnekasvatusta päiväkotiin [verkkojulkaisu]. Savonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 29.4.2015]. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/62755/Mykkanen_Timo-%20Simonen_Tuija%20Vidgren_Mari.pdf?sequence=1

Numminen, P. 2005. *Avaa ovi lapsen maailmaan*. Tampere: Pilot-kustannus Oy.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. *Tunnemuksu*. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Pihlaja, P. 2004. Sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet lapsuudessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) *Erityiskasvatus varhaislapsuudessa*. Juva: WS Bookwell Oy, 214–240.

Päiväkoti Tuike Ky. s.a. *Varhaiskasvatussuunnitelma*. Iisalmi.

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 22–29.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A.-L. (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 48–55.

Siira, J. & Saarinen, M. 2011. *Tunnekartalle - Tietoisempaan tunne-elämään*. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Sinkkonen, J. 2008. *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun?* Juva: WS Bookwell Oy.

Stakes. 2007. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Vaajakoski: Gummerus.

Tahkokallio, K. 1997. *Myönteinen ajattelu lasten kasvatuksessa – Miten sanotaan EI myönteisellä tavalla*. Juva: WSOY.

Tiusanen, E. 2008. Musiikki osana esteettistä kasvatusta. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.). *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Turunen, K. 2004. *Tunne-elämä*. Keuruu: Otava.

Vanhempainnetti. s.a. *Sosiaalisten taitojen kehitys* [verkkojulkaisu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto [viitattu 5.3.2015]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/4_5-vuotias/sosiaaliset_taidot/

LIITE 1: KIRJE VANHEMMILLE

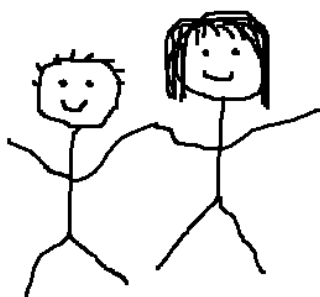
Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Junailijan päiväkotiin aiheesta tunnekasvatus. Haluamme opinnäytetyömme avulla korostaa tunnekasvatuksen tärkeyttä. Tarkoituksenamme onkin yhdessä lasten kanssa käydä läpi kauteuden, pettymyksen ja onnellisuuden tunteita ja oppia tunnistamaan sekä käsittelemään niitä. Toimintapäivät sisältävät erilaisia aktiviteetteja ja leikkejä, joiden avulla käymme aiheita läpi. Toimintakerroilla jokainen lapsi saa olla oma itsensä, mihinkään ei pakoteta ja toiminta pidetään turvallisena.

Toimintapäiviä pidetään seitsemänä eri aamupäivänä, tiistaisin ja torstaisin.

Toiminta alkaa viikolla 44 ja viimeiset kerrat ovat viikolla 47. Olisi tärkeää, että lapsesi olisi mukana jokaisella kerralla.

Pitäisimme mielellämme toimintapäivissämme kameran mukana. Lasten nimet eivät tule esille ja kuvia käyttäisimme opinnäytetyössämme niin, että kukaan ei ole tunnistettavissa.

Mukavaa syksyn jatkoa toivottaen,

Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen

(Palauta alaosa päiväkotiin viimeistään ma 20.10, kiitos!)

Lastani _____ (nimi) on lupa kuvata toimintapäivien yhteydessä.

Lastani _____ (nimi) ei ole lupa kuvata toimintapäivien yhteydessä.

Allekirjoitus ja päiväys

LIITE 2: KANSION SISÄLTÖ TEEMAPÄIVISTÄ

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

3.11.2014

Ohjaaja: Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen

Pvm: 4.11.2014 **Klo:** 9.00

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Susanna Nissinen

Aihe: Tarina kateudesta ja kateuskaverin askartelu

Kohderyhmä: 4-5-vuotiaat, 6kpl.

Tavoitteet:

- Tarina herättelee lasten ajatuksia ja tunteita kateuteen liittyen
- Kateuskaveri auttaa lapsia tilanteissa, joissa lapsi tuntee itsensä kateelliseksi
- Omien ohjaustaitojen kehittyminen
- Lasten keskittyminen
- Lasten mielenkiinnon ja innostuksen säilyttäminen

Menetelmät: Tarina, askartelu

<p>Orientointi ja motivointi</p> <p>Lapset ohjataan istumaan piiriin tynnyjen päälle. Vaihdetaan kuulumiset. Sen jälkeen aloitetaan lukemaan tarinaa Nalle Nöppösen kokemasta kateudesta. Tarinan tarkoituksena on orientoida lapsia päivän aiheeseen, kateuteen.</p>
<p>Ryhmittely ja sosiaalimuoto</p> <p>Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.</p>
<p>Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto</p> <p>Alkupiiri 2min Tarina 7min Askartelu 20min Loppupiiri 4min Kalenteri 2min</p> <p>Yhteensä noin 35 min. Tarkkaa aikaa on kuitenkin vaikea sanoa, sillä aika voi vaihdella muun muassa lasten innostuneisuudesta riippuen suuntaan tai toiseen.</p>
<p>Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä</p> <p>Lapset ohjataan istumaan piiriin tynnyjen päälle. Vaihdetaan kuulumiset. Sen jälkeen aletaan lukea tarinaa Nalle Nöppösen kokemasta kateudesta. Tarinassa on vuoropuhelua elävöittämässä sitä (Hanna ja Ilona). Tarinan tarkoituksena on orientoida lapsia päivän aiheeseen, kateuteen. Sen jälkeen siirrytään pitkän pöydän ääreen askartelemaan kateuskaveria. Pilttipurkki maalataan vartaloksi, ja sille laitetaan styrox-pallo pääksi, johon on tökitty tikkuja hiuksiksi. Lapset saavat piirtää kateuskaverille kasvot. Päättä ei kiinnitetä, sillä purkin sisälle laitetaan runo, jonka tarkoituksena on kateuden iskiessä auttaa lasta muistamaan omat hyvät puolet ja auttamaan tilanteissa, joissa lapsi tuntee kateutta. Aikuinen voi lukea tarinan lapselle kateustilanteissa. Askartelun jälkeen kokoonnumme tynnyille loppupiiriin, ja luemme vielä runon läpi. Kalenteriin merkitään seuraava kuva ja lasketaan kuinka monena kertana Nöppönen käy vielä vierailulla. Palaute (miltä nyt tuntuu) kysytään lapsilta tutuksi tulleilla smile-korteilla vuorotellen. Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat.</p>
<p>Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilassa on pitkä pöytä, jossa askarrellaan. Muut pöydät ja tuolit siirretään sivuun. • Tynnyt • Kalenteri • Kuva kalenteriin • Nimilaput • Pilttipurkit • Styrox-pallot • Askartelualustat • Liimaa • Tusseja • Purkit • Tikkuja • Maalit (lasille) • Pensselit • Runot • Sinitarraa

- Kamera
- Palautelappu
- Smile-kortit

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Meille on tärkeää, että järjestämämme toiminta on kaikin puolin turvallista sekä lapsille, että meille ohjaajille. Pidämme siis huolta siitä, että tilassa on fyysisesti turvallista liikkua ja tehdä asioita, mutta myös henkisestä puolesta niin, että jokaisen olo pyritään tekemään mahdollisimman mukavaksi ja ketään ei loukata.

Jos joku lapsista ei syystä tai toisesta pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Toimintatuokiassa luettava tarina on itse suunnittelemamme, ja se on mielestämme hieno asia. Kateuskaveri ja sen sisälle tuleva runo ovat myös omia ideoitamme. Toivomme kateuskaverin auttavan lapsia tilanteissa, joissa lapsi tuntee kateutta. Tarinan lukeminen alussa on hyvä alustus toiminnalle. Nöppösen kautta koetut asiat auttavat mielestämme lapsia paremmin syventymään aiheeseen, ja leikin kautta toteutetut toiminnot ovat lapsille luonteva tapa toimia. Voi olla, että osalla lapsista on ongelmia keskittymisen kanssa ja uskomme sen haittaavan toiminnan etenemistä jonkin verran, mutta emme usko sen kuitenkaan olevan ongelma meille.

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko****5.11.2014****Ohjaaja:** Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen**Pvm:** 6.11.2014 **Klo:** 9.00**Suunnitelman hyväksyjä** (työpaikkaohjaaja): Susanna Nissinen**Aihe:** Kateuden käsittelyä**Kohderyhmä:** 4-5-vuotiaat, 6kpl**Tavoitteet:**

- Omien ohjaustaitojen kehittyminen
- Lasten keskittyminen
- Lasten mielenkiinnon ja innostuksen säilyttäminen
- Lapsi ymmärtää, mitä kateus merkitsee, mistä kaikesta voi olla kateellinen jne.
- Lapsi ymmärtää, että kateus on turhaa

Menetelmät: Teatteri/kohtaukset tikku-ukkohahmoilla ja piirtäminen

Orientointi ja motivointi Lapset ohjataan istumaan piiriin tynnyjen päälle. Kuulumisten vaihtaminen. Muistellaan sitä, mitä tehtiin viime viikolla ja mitä viime kerralla luetussa tarinassa tapahtui. Lapset ovat osoittautuneet innokkaiksi osallistujiksi, joten aiheeseen motivointi ei ole luultavasti haaste. Tervehditään Nöppöstä. Aloitetaan tikku-ukko kohtaukset.
Ryhmittely ja sosiaalimuoto Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.
Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto Alkupiiri 5min Esitykset tikku-ukkonalleilla 10–15 min Piirtäminen 10 min Kuvien silppuaminen 4min Loppupiiri 4min Kalenteri 2min Yhteensä noin 35–40 min.
Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä Lapset ohjataan istumaan piiriin tynnyjen päälle. Vaihdetaan kuulumiset. Sitten muistellaan viimekertaista toimintaa ja sitä, mitä kateustarinassa tapahtui. Sen jälkeen pidämme kaksi pientä teatteriesityksen itsetekemillämme tikku-ukkonalleilla (Nöppönen ja Nöppösen ystäviä) kateustilanteista. Lapset saavat istua omilla paikoillaan ja katsoa lyhyet esitykset. Puhumme hieman, miltä esitykset näytti ja mistä esityksissä oltiin kateellisia. Sitten lapset saavat valita lattialta oman paikan, jossa haluavat piirtää. Jaamme lapsille alustat, paperit ja kyniä. Ohjeistamme lapset piirtämään yhden asian, josta on tai on ollut kateellinen. Myös useampia asioita voi piirtää, jos ehtii. Kerromme, että aikaa ei käytetä kauaa. (Tärkeintä on, että lapsi keksisi mistä on ollut kateellinen, ei niinkään itse piirustus.) Lopuksi pilkomme piirustukset aivan palasiksi roskikseen, jonka merkityksenä on unohtaa kateus. Pidämme vielä loppupiirissä palautehetken tutuksi tulleilla smile-korteilla ja laitamme kuvan toimintapäiväkalenteriin. Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat.
Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt <ul style="list-style-type: none"> • Toiminnassa aiemmin käytetty, tuttu tila • Nalle Nöppönen • Tynnyt • Kalenteri • Tarinat (kohtaukset) • Alustat • Kuva kalenteriin • Tikku-ukkonallet ja pupu, lahjapaketit • Sinitarraa • Puuvärikyniä • Piirustuspaperia • Roskis • Pedagoginen suunnitelma • Kamera • Palautelappu • Smile-kortit

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Meille on tärkeää, että järjestämämme toiminta on kaikin puolin turvallista sekä lapsille, että meille ohjaajille. Pidämme siis huolta siitä, että tilassa on fyysisesti turvallista liikkua ja tehdä asioita. Pidämme myös henkisestä puolesta huolta niin, että jokaisen olo pyritään tekemään mahdollisimman mukavaksi ja ketään ei loukata. Toimintaan ei pakoteta, mutta pyritään innostamaan jos tarpeen. Jos joku lapsista ei syystä tai toisesta pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Uskomme, että toimintahetki on lapsille mieleinen, koska mukana on erilaisia tapoja käsitellä kateellisuuden tunnetta. Meille monipuolisten menetelmien käyttö on tärkeää toiminnassamme. Olemme tehneet tikku-ukot sekä suunnitelleet kateellisuuteen liittyvät kohtaukset itse, joten se mielestämme lisää toimintahetken tasoa.

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko****9.11.2014****Ohjaaja:** Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen**Pvm:** 11.11.2014**Klo:** 9.00**Suunnitelman hyväksyjä** (työpaikkaohjaaja): Susanna Nissinen**Aihe:** Pettymyksen käsittelyä**Kohderyhmä:** 4-5-vuotiaat, 6kpl**Tavoitteet:**

- Tarina auttaa lapsia havaitsemaan, mitä pettymys tarkoittaa
- Lapsi ymmärtää, miten pettymystä olisi hyvä purkaa
- Lasten keskittyminen ja mielenkiinnon säilyttäminen
- Omien ohjaustaitojen kehittyminen

Menetelmät: Tarina, liikunta, maalaus**Orientointi ja motivointi**

Lapset ohjataan istumaan piiriin tyynyjen päälle. Kyselemme kuulumiset. Muistellaan sitä, mitä tehtiin viime viikolla ja mitä tunnetta käsittelimme. Lapset saavat tervehtiä Nöppöstä ja kerromme Nöppösen kuulumisia, ja että Nöppösellä on ollut pettymyksen päivä. Kyselemme, tietävätkö lapset mitä pettymys tarkoittaa? Lueimme tarinan Nöppösen pettymyksen päivästä. Tarina havainnollistetaan kuvien avulla.

Ryhmittely ja sosiaalimuoto

Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.

Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto

Alkupiiri 5min
 Tarina 10min
 Jumppa 5 min
 Maalaus 15min
 Loppupiiri + kalenteri 5min
 Smile- palaute 2min
 Yhteensä noin 45 min.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Lapset ohjataan istumaan piiriin tyynyjen päälle. Kyselemme kuulumiset. Muistellaan sitä, mitä tehtiin viime viikolla ja mitä tunnetta käsittelimme. Lapset saavat tervehtiä Nöppöstä ja kerromme Nöppösen kuulumisia, ja että Nöppösellä on ollut pettymyksen päivä. Kyselemme, tietävätkö lapset mitä pettymys tarkoittaa? Lueimme tarinan Nöppösen pettymyksen päivästä. Tarina havainnollistetaan kuvien avulla.

Tarinan jälkeen pidämme pettymyksen purkujumpan (kun on pettynyt ja meinaa kiukuttaa, silloin kannattaa tehdä pieni jumppa).

Jumpan jälkeen lapset ohjataan seinään kiinnitetyn ison paperin luokse. Siihen on tarkoitus maalata kuva pettymyksestä. Taustalla soi musiikki. Maalaukseen kiinnitetään pettymys-aiheinen runo.

Maalauksen jälkeen siirrymme loppupiiriin. Kalenteriin kiinnitetään seuraava kuva, ja laskemme, montako kertaa on vielä jäljellä. Pidämme vielä loppupiirissä palautehetken tutuksi tulleilla smile-korteilla. Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat Nöppöselle.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

- Lasten nukkumahuone
- Nalle Nöppönen
- Tyyny
- Kalenteri
- Kuva kalenteriin
- Tarina
- Kuvat tarinaan
- Rullapaperia
- Sinitarraa
- Maalit
- Maaliastiat
- Pensselit
- Sanomalehtiä alustaksi
- Runo
- Musiikkia
- CD-soitin
- Teippiä

- Pedagoginen suunnitelma
- Kamera
- Smile-kortit

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Meille on tärkeää, että järjestämämme toiminta on kaikin puolin turvallista sekä lapsille, että meille ohjaajille. Pidämme siis huolta siitä, että tilassa on fyysisesti turvallista liikkua ja tehdä asioita. Pidämme myös henkisestä puolesta huolta niin, että jokaisen olo pyritään tekemään mahdollisimman mukavaksi ja ketään ei loukata. Toimintaan ei pakoteta, mutta pyritään innostamaan jos tarpeen. Jos joku lapsista ei syystä tai toisesta pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Toiminnassamme käytämme erilaisia ja monipuolisia menetelmiä, joiden kautta pohdimme ja käsittelemme pettymyksen-tunnetta. Meille monipuolisten menetelmien käyttö on tärkeää toiminnassamme. Tarina ja runo ovat itse tekemämme. Jumpan olemme myös keksineet itse, ja sen liikkeet ovat linkittyneet pettymykseen (sen karkottamiseen).

Tarinaa havainnollistetaan kuvien avulla, ja toivomme sen avulla pitävämmme lapsien mielenkiinnon yllä. Jumppa luo vaihtelua ja se on hauska keino purkaa pettymystä. Maalaukseen emme anna liikaa ohjeita, jotta lapset saavat tuoda pettymystä omalla tavallaan esille, ja kertoa, miten ovat sen kokeneet ja mitä ovat maallanneet.

Smile-kortit ovat tulleet tutuiksi lapsille. Aluksi lapset eivät ymmärtäneet, että niillä pyritään kuvamaan tämän hetkistä tunnetta, tunnelmaa, fiilistä, mutta kun olemme nyt harjoitelleet niiden käyttöä, niin lapset ovat hoksanneet, että pitää valita kortti, joka kuvaa juuri nyt olevaa tunnetta.

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko****11.11.2014****Ohjaaja:** Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen**Pvm:** 13.11.2014**Klo:** 9.00**Suunnitelman hyväksyjä:** Työpaikkaohjaaja**Aihe:** Pettymyksen käsittelyä**Kohderyhmä:** 4-5-vuotiaat, 6kpl**Tavoitteet:**

- Lapset oppivat toiminnan kautta tunnistamaan pettymys-tunnetta
- Lapset oppivat erilaisia pettymyksen purkamiskeinoja
- Lapset keskittyvät toimintaan ja noudattavat ohjeita
- Omien ohjaustaitojen kehittyminen

Menetelmät: Liikunta**Orientointi ja motivointi**

Asetutaan piiriin istumaan tynyjen päälle. Muistelemme lasten kanssa, mitä tehtiin viimeksi ja mitä tunnetta käsiteltiin. Kerrotaan lapsille, että tällä kertaa lähdetään ulos seikkailuretkelle pettymys-tunteen merkeissä. Tällä kertaa kalenterikuva kiinnitetään jo tässä vaiheessa. Lasketaan, montako kertaa toimintaamme on vielä jäljellä. Sitten puemme Nöppöselle kaulahuivin, ja sanomme, että lähdetään ulos.

Ryhmittely ja sosiaalimuoto

Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.

Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto

Alkupiiri + kalenteri 5min
 Uloslähtö
 Satujumpparata 35–40 min
 Loppupiiri 5min
 Palaute smile-korteilla 5min
 Yhteensä noin 50 min.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Pidämme ensiksi sisällä alkupiirin, jossa muistelemme edellistä kertaa (mikä tunne, mitä teimme?). Kerromme, että tällä kerralla lähdetään ulos pettymystunteen merkeissä ja menemme seikkailuretkelle. Sen vuoksi kalenterikuva kiinnitetään jo tässä vaiheessa ja lasketaan, montako kertaa on vielä jäljellä. Nöppöselle puetaan kaulahuivi. Sitten lasten kanssa lähdetään ulos, Nalle Nöppönen on tietysti mukana.

Ulkona lähdemme kulkemaan "rataa" pitkin. Toinen ohjaajista lukee samalla tarinaa Nalle Nöppösestä, ja lapset kuuntelevat ja tekevät samalla tavalla kuin Nöppönen tekee tarinassa.
 Satujumpan lopuksi lasten on rakennettava maja, jota varten olemme etsineet esille lautoja ja muuta rakennusvälineistöä.

Viimeisenä siirrymme loppupiiriin. Palautteen saamme lapsilta suullisena muistelemalla tuttuja smile-kortteja (kortit voivat olla mukana, jollei sada vettä.) Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat Nöppöselle ja toisillemme.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

- Kamera
- Kalenteri + kuva
- Majanrakennustarvikkeita, keppejä
- Pressu/kangas tms.
- Nöppönen ja Nöppöselle ulkovaatetta päälle
- Tarina satujumppaa varten
- Tarvikkeet rataa varten: hulahula- vanteet, lelulaatikoita, lautoja
- Pedagoginen suunnitelma

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Toiminta pidetään päiväkodin aidatun ulkoalueen ulkopuolella, joten on erityisen tärkeää vahtia ja seurata lapsia. Mukana on kolme aikuista, joista vain yksi on kasvatusvastuullinen.
 Jos ulkona on sellainen keli, että sinne ei voi ehdottomasti mennä, toiminta pidetään sisällä pienemmässä muodossa.

Toiminta tapahtuu lapsilähtöisesti, ketään ei pakoteta, mutta innostetaan. Jos lapsi ei jostain syystä pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Tässä vaiheessa toimintapäiviä käyntimme päiväkodissa on jo rutinoitunut. Lapset eivät jännitä ja toimintamme on hyvin luontevaa. Ulkona tapahtuva toimintatuokio on varmasti mukava vaihtoehto ja piristää toimintapäiviämme kokonaiskuvaa. Monipuolisten menetelmien käyttö on jälleen tärkeää meille. Uskomme, että lapset ovat mukana toiminnassa tälläkin kerralla hyvin innokkaasti.

Pettymys aiheena on surullinen, mikä voi olla haastavaa siinä mielessä, että toiminta pitäisi kuitenkin säilyttää mukavana ja iloisena asiana lapsille. Olisi kuitenkin tärkeää, että lapset pysähtyvät oikeasti pohtimaan, miltä pettymys tuntuu ja miltä se näyttää. Toiminnan keskeltä lasten tulisi saada poimittua se asia, mitä me toiminnaltamme haemme. Hauskan toiminnan ohella on pidettävä mietintähetkiä pettymystunteen tiimoilta, jotta lapset huomioivat sen, eivätkä pelkkää mukavaa toimintaa.

Ulkoiluhetki on myös meille uusi tilanne opinnäytetyön tiimoilta, ja se hieman jännittää, saammeko pidettyä tämän kerran yhtä kiinnostavana kuin aiemmat kerrat.

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko****17.11.2014****Ohjaaja:** Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen**Pvm:** 18.11.2014**Klo:** 9.00**Suunnitelman hyväksyjä** (työpaikkaohjaaja): Susanna Nissinen**Aihe:** Onnellisuuden käsittelyä**Kohderyhmä:** 4-5-vuotiaat, 6kpl**Tavoitteet:**

- Lapset oppivat tunnistamaan onnellisuus -tunteen
- Lapset oppivat, että onnellisuus voi koostua pienistä asioista
- Lapset huomaavat onnellisia asioita omassa elämässään
- Omien ohjaustaitojen kehittyminen

Menetelmät: Tarina, piirtäminen**Orientointi ja motivointi**

Asetutaan piiriin istumaan tyynyjen päälle. Kyselemme kuulumiset ja muistelemme lasten kanssa, mitä tehtiin viimeksi ja mitä tunnetta käsiteltiin.

Otamme esille repun, jossa on piilotettuna Kalle-Nallelta saatu kirje sekä piirustus. Luemme mitä kirjeessä lukee ja esittelemme piirustuksen.

Ryhmittely ja sosiaalimuoto

Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.

Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto

Alkupiiri 5min
 Reppu, kirje, piirustus 10min
 Hymyn mittaaminen 5min
 Oman kuvan piirtäminen 20min
 Palaute smile-korteilla 5min
 Kalenteri 2min

Yhteensä noin 50 min.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Asetutaan piiriin istumaan tyynyjen päälle. Kyselemme kuulumiset ja muistelemme lasten kanssa, mitä tehtiin viimeksi ja mitä tunnetta käsiteltiin.

Otamme esille repun, jossa on piilotettuna Kalle-Nallelta saatu kirje sekä piirustus. Luemme mitä kirjeessä lukee ja esittelemme piirustuksen. Nalle Nöppönen tulee onnelliseksi yllätyksestä, ja kirjeessä lukee erilaisia asioita onnellisuudesta.

Mietimme, miltä onni näyttää. Katsotaan, miltä jokaisen meidän hymy näyttää. Sitten mittaamme jokaisen hymyn niin, että lapsi hymyilee peilin edessä ja laitamme hymyn eteen langan, jonka leikkaamme lapsen suun mittaiseksi.

Sen jälkeen siirrymme pöydän ääreen askartelemaan. Pöydälle on laitettu tavarat ja materiaalit valmiiksi. Jokainen lapsi saa piirtää oman kasvon kuvan paperille, mutta suu jätetään piirtämättä. Hymyn mitaksi mitattu lanka liimataan kuvaan suun kohdalle. Jokainen lapsi saa kertoa asian, mikä tekee onnelliseksi, ja se asia kirjoitetaan piirustukseen.

Viimeisenä siirrymme loppupiiriin. Kiinnitämme kalenteriin kuvan ja laskemme, montako kertaa on vielä jäljellä. Palautteen saamme lapsilta tutuilla smile-korteilla. Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat Nöppöselle ja toisillemme.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

- Kamera
- Kalenteri + kuva
- Piirustuspaperia
- Kyniä, tusseja
- Alustat
- Sinitarraa
- Lankaa
- Reppu
- Kirje + piirustus
- Liimaa, sakset
- Peili

- Nöppönen
- Smile-kortit
- Pedagoginen suunnitelma

Tilana toimii tuttu tila, jossa on pöytä piirtämistä varten.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Meille on tärkeää, että järjestämämme toiminta on kaikin puolin turvallista sekä lapsille, että meille ohjaajille. Pidämme siis huolta siitä, että tilassa on fyysisesti turvallista liikkua ja tehdä asioita. Mukana toiminnassa on vastaamassa turvallisuudesta myös työpaikkaohjaajamme. Pidämme myös henkisestä puolesta huolta niin, että jokaisen olo pyritään tekemään mahdollisimman mukavaksi ja ketään ei loukata. Toimintaan ei pakoteta, mutta lapsia pyritään innostamaan jos tarpeen.

Pyrimme toiminnassamme ottamaan huomioon lapsien ideat ja toteuttamaan toiminnan lapsilähtöisesti. Ketään ei pakoteta toimintaan, mutta innostetaan. Jos lapsi ei jostain syystä pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Toimintapäivien menetelmien ja työtapojen monipuolisuus on ollut toiminnassamme tärkeää, joten siksi toimintamme on ollut muokautuvaa, ja olemme toimintapäivien kuluessa muokanneet suunnitelmiamme. Toimintatuokion sisällön olemme keksineet itse.

Kirjeeseen on ututettuna erilaisia pieniä asioita, joista voi olla onnellinen. Se on mielestämme hyvä juttu, sillä uskomme lapsien olevan kiinnostuneita kirjeestä, ja sen avulla saamme välitettyä lapsille asioita, joista Kalle-Nalle on onnellinen.

Piirustustuokion tarkoituksena on, että lapsi ajattelisi itsensä onnellisena, ja hymyilevä narusuu auttaa onnellisuuden ilmaisemisessa (hymyillään kun ollaan onnellisia.) Lapset saavat miettiä, mistä ovat onnellisia omassa elämässään ja voivat piirustusta katsoessaan nähdä, miltä "onnellinen minä" näyttää. Olisi hienoa, että lapset huomaisivat elämän pieniä, hyviä asioita.

Smile-korttien käyttö on vaatinut lapsilta harjoittelua, joten nyt kun ne ovat tulleet entistä tutuimmiksi lapsille, niin niiden käyttö on mielestämme entistä hyödyllisempää.

Pedagoginen ohjaus**Toiminnan suunnittelurunko****19.11.2014****Ohjaaja:** Hanna Hakola ja Ilona Ronkainen**Pvm:** 20.11.2014**Klo:** 9.00**Suunnitelman hyväksyjä** (työpaikkaohjaaja): Susanna Nissinen**Aihe:** Onnellisuuden käsittelyä**Kohderyhmä:** 4-5-vuotiaat, 6kpl**Tavoitteet:**

- Lapset oppivat tunnistamaan onnellisuus -tunteen
- Lapset saavat onnellisia kokemuksia musiikin parissa
- Lapset huomaavat onnellisia, pieniä asioita omassa elämässään
- Omien ohjaustaitojen kehittyminen

Menetelmät: Musiikki, liikunta, piirtäminen**Orientointi ja motivointi**

Lapset tulevat mielellään mukaan toimintaamme. Kun he tulevat valmiiksi laittamaamme tilaan, pyydämme heitä istumaan tyynyille, jotka on laitettu rinkiin lattialle. Lapset ovat olleet joka kerta hyvin uteliaita ja innoissaan toimintakerrasta. Kertaamme edellistä toimintaamme, ja sen pohjalta mietimme muita onnellisuuteen liittyviä asioita, jotka johdattelevat meidät tämänkertaiseen toimintaan, laulun sanoittamiseen.

Ryhmittely ja sosiaalimuoto

Ryhmään on valittu 6 lasta päiväkodin toimesta: 4 poikaa ja 2 tyttöä. Lapset ovat iältään 4-5-vuotiaita.

Toiminnan kulku, vaiheet ja kesto

Alkupiiri 5min
 Laulun sanoitus 5-10min
 Laulun harjoittelu 5min
 Laulun soittaminen 10min
 Rentoutus 5min
 Palaute piirtäen 10min
 Kalenteri 2min

Yhteensä noin 50 min.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä

Asetutaan piiriin istumaan tyynyjen päälle. Tyyny on laitettu valmiiksi. Kyselemme lapsilta kuulumiset ja muistelemme lasten kanssa, mitä tehtiin viimeksi ja mitä tunnetta käsiteltiin. Mistä asioista Nalle Nöppönen oli onnellinen? Mietimme myös, mistä muista asioista voi olla onnellinen. Onnellisuusasioiden pohjalta alamme tehdä lauluun sanoja. Lapset pääsevät laulun sanoittajiksi. Sävel on valmiiksi suunniteltu ja osa sanoista tehty.

Sanoituksen jälkeen harjoittelemme laulun. Sen jälkeen jokaiselle lapselle annetaan oma soitin, ja ohjaajilla on myös omat soittimet. Lauletaan ja soitetaan itse tehty laulumme.

Sen jälkeen lapset pääsevät huivirentoutukseen. Lapset asettuvat maahan makaamaan tyynyjensä päälle, hieman etäälle toisistaan. Rauhallisen musiikin soidessa hivemme lapsia huiveilla.

Asetumme jälleen piiriin lattialle tyynyjen päälle. Kiinnitämme viimeisen kalenterikuvan. Sitten mietimme kalenterikuvien avulla, että mitä kaikkea olemme tehneet Nöppösen kanssa. Palautteen keräämme niin, että lapset saavat piirtää. Piirtäminen tapahtuu lattialla, ja jaamme alustat ja piirustusvälineet. Lapset saavat miettiä ja piirtää tilanteen, mikä heille on erityisesti jäänyt mieleen toimintakerroista Nöppösen kanssa. Sitten keräämme kynät pois. Jokainen saa kertoa omasta kuvastaan.

Lopuksi kiitämme lapsia osallistumisesta toimintaan ja sanomme heipat Nöppöselle ja toisillemme. Kerromme, että Nöppönen palaa vielä myöhemmin päiväkotiin ja toivomme, että he jatkavat sitten toimintaa Nöppösen kanssa.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt

- Kamera
- Kalenteri + kuva
- Laulun sävel
- Huivit
- Rauhallinen musiikki
- Piirustuspaperia
- Kyniä, tusseja
- Alustat
- Sinitarraa
- Tyyny
- Soittimia
- Nöppönen

- Pedagoginen suunnitelma

Tilana toimii tuttu tila. Sinne teemme tyynyistä piirin, jossa toiminta tapahtuu.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Kuten aiemminkin, meille on tärkeää, että järjestämämme toiminta on kaikin puolin turvallista sekä lapsille, että meille ohjaajille. Pidämme huolta siitä, että tila on turvallinen niin fyysisesti kuin henkisesti. Mukana toiminnassa on vastaamassa turvallisuudesta myös työpaikkaohjaajamme. Toimintaan ei pakoteta, mutta lapsia pyritään innostamaan jos tarpeen.

Pyrimme toiminnassamme ottamaan huomioon lapsien ideat ja toteuttamaan toiminnan lapsilähtöisesti. Jos lapsi ei jostain syystä pysty osallistumaan toimintaan, hän siirtyy päiväkodin henkilökunnan ohjauksen alle.

Itsearviointi (etukäteis- ja jälkikäteisarviointi)

Toimintapäivien menetelmien ja työtapojen monipuolisuus on ollut toiminnassamme tärkeää, joten siksi toimintamme on ollut muokautuvaa, ja olemme toimintapäivien kuluessa muokanneet suunnitelmiamme. Toimintatuokion sisällön olemme keksineet itse.

Tällä kerralla käytämme varhaiskasvatuksen menetelmänä musiikkia, jota emme ole vielä käyttäneet tuokioissamme. Monipuolisuus on meille tärkeää. Rentoutus on myös uusi juttu, ja toivomme, että saamme lapset rauhoittumaan sen ajaksi. Se saattaa olla haastavaa, mutta toimimme tilanteen mukaan.

Musiikin avulla pyrimme luomaan lapsille onnistumisen ja onnellisuuden kokemuksia. Onnellisuus voi koostua pienistä asioista. Lapset saavat itse sanoittaa laulua, joten he pääsevät osallisiksi ja saavat sitä kautta vaikuttaa toimintaan.

Palautteen keräämisessä käytämme piirtämistä, koska siitä lapset ovat olleet innoissaan. Toivomme, että saamme kerättyä sellaista palautetta lapsilta, mistä olisi hyötyä toimintamme arvioinnissa. Tällä kerralla keräämme palautetta kattavasti, ja mietimme kaikkia toimintatuokioita Nalle Nöppösen kanssa.

KATEUS: Tikku-ukko esitys Nalle Nöppösen syntymäpäivistä

Nyt Nalle Nöppösellä on syntymäpäivät.

Hän on kutsunut monta kaveria vieraakseen: tulee Kalle-Nalle, hänen pikkuveljensä Ville, sekä Jussi-Jänis.

Onpas mukava nähdä kavereita ja viettää syntymäpäiviä yhdessä.

MIKÄS ON TARKOITUS TUODA KAVERILLE SILLOIN, KUN MENEE TOISEN SYNTÄMÄPÄIVILLE? (kysytään lapsilta)

No lahja tietysti. Nalle Nöppönenkin saa paljon lahjoja kavereiltaan: on erivärisiä, -mallisia ja -kokoisia paketteja.

Nalle Nöppönen on hyvin onnellinen paketeistaan. Kaverukset istuvat piiriin ja Nöppönen alkaa ylpeänä aukaista pakettejaan. Voi miten ihania, upeita lahjoja! Ja kaikki vain Nöppöselle. Hän saa avata kaikki paketit aivan itse.

Kavereille tulee vähän outo tunne. He ihailevat Nöppösen lahjoja ja haluaisivat avata niitä itsekin. Hekin haluaisivat lahjoja ja samanlaisia leluja! He tuntevat kateellisuuden tunnetta. Kateellisuutta siitä, kun Nöppönen saa hienoja lahjoja.

Kaverit ovat niin kateellisia, että rupeavat keksimään juttuja, että ”minulla on kotona paljon hienompi lelu kun tuo sinun saamasi, ja minun autoni on paljon suurempi kun tuo sinun saamasi. Minulla onkin kotona jo viisi tuollaista lelua!” Vaikka ei heillä sellaisia asioita oikeasti tainnut edes ollakaan.

Täytyisi muistaa, että kaikilla lapsilla on syntymäpäivät ja kaikki saavat silloin lahjoja, omalla vuorollaan. Pitäisi olla onnellinen toisen puolesta, kun hän saa mukavia leluja. Niillähän voi leikkiä sitten yhdessä. Ja kaikilla on myös mukavia leluja, eikä toisen leluja tarvitse kadehtia.

ONKO TEISTÄ KOSKAAN TUNTUNUT, ETTÄ TOISEN LELU ON KIVEMPI KUIN OMA? MITEN OLETTE SILLOIN TOIMINEET?

(Hakola & Ronkainen 2014.)

KATEUS: Tikku-ukko kohtausta, jossa Nöppönen on kateellinen Kalle-Nallen sisaruksesta

N: Laalalaa (laulelee). Minä menen kysymään Kalle-Nallelta, tulisiko hän leikkimään minun kanssa.

Nöppönen koputtaa Kalle-Nallen ovelle ”kopkopkop”.

K: Moikka Nöppönen!

N: Moi Kalle-Nalle! Haluatko tulla leikkimään minun kanssa ulos?

K: Haluaisin minä, mutta lupasin leikkiä pikkuveljeni Ville-Nallen kanssa. Meillä on kivat leikit nyt menossa enkä halua keskeyttää niitä.

N: Aijaa... Harmi.. Entäs jos ottaisit Ville-Nallen mukaan ja leikittäisiin kaikki kolme ulkona yhdessä?

K: Nöppönen, minä lupasin leikkiä nyt vain Ville-Nallen kanssa. En voi tulla nyt ulos kanssasi. Kysy jotakin toista kaveria leikkimään.

N: Hmmh... no okei. Pidä kivaa veljesi kanssa.

K: Joo, nähdään!

N: Heippa!

Kalle-Nalle laittaa oven kiinni ja Nöppönen lähtee kävelemään kotiin päin ja puhuu yksinään...

N: En minä halua leikkiä kenenkään muun kanssa.. Kalle-Nalle on minun paras kaveri. Ihan kaikista paras! Miks mulla ei oo siskoa tai veljeä, niinku Kalle-Nallella on Ville-nalle veli? Minäkin haluan! Ihan epäreilua, että mulla ei oo leikkikaveria, mutta Kalle-Nallella on aina...

(Hakola & Ronkainen 2014.)

RUNO KATEUSKAVERIN SISÄLLE

Joskus tunnen kateutta,
 silloin minua surettaa.
 kun Kateuskaveri vallan saa,
 en osaa muuta ajatellakaan.
 Minun muistaa kuitenkin täytyisi,
 että kateus turhaa on.
 Itsekin olen niin verraton,
 ja kaikkea hyvää minulla on.
 Hetken minä huokaisen,
 ja sitten peiliin katselen.
 Kasvoni taas hymyilee,
 ja kateus piiloon menee.

(Hakola & Ronkainen 2014.)

TARINA PETTYMYKSESTÄ (Tarina havainnollistetaan kuvien avulla.)

On pakkasaamu. Lumihiutaleita leijailee taivaalta (*lumihiutaleita*). Nalle Nöppönen kuulee oven (*oven kuva*) narah-tavan, ja äiti Nöppönen astelee ovesta sisään (*äiti nalle*). Nyt olisi aika herätä, rakas Nöppöseni. Nöppönen nousee hieman laiskasti ylös sängystä. (*Nöppösen kuva*.) Vielä häntä väsyttäisi. Hän kuitenkin kömpii ylös sängystä ja rupeaa pukemaan vaatteita päälleen (*paidan kuva*).

Nalle Nöppönen toivoi aamupalaksi leipää. Mutta aiai! Äiti onkin laittanut puuroa (*puurokulho*). Pikku Nöppönen pettyy pahasti. Hän alkaa kiukuta ja huutaa. ”Sinä taisit nousta väärällä jalalla ylös sängystä, menehän nousemaan uudelleen”, äiti kehottaa. Sen jälkeen Nalle Nöppönen tulee takaisin ruokapöytään, ja mahassa kurnii niin kovasti, että pakkohan hänen on puuroa maistaa. Ja nams, kuinka hyvää se onkaan! Ihan turhaan minä mekkaloin, Nalle tuumii.

Äiti vie Nalle Nöppösen päiväkotiin (*auton kuva*). Päiväkotiin meno sujuu ihan hienosti, sillä Nöppönen näkee heti tuttuja ystäviä, joiden kanssa tahtoo leikkimään. He alkavat leikkiä pikkuautoilla. Autoja on paljon. Pojat hurjastelevat autoilla ympäri automattoa ja välillä hypähtävät hyppyristä. Melu nousee aika korkeaksi. Nalle Nuutinen, pik-kunallejen opettaja (*opettajan kuva*), tulee komentamaan poikia, ettei sisällä voi leikkiä noin hurjasti. Leikkirauha täytyy antaa muillekin lapsille, eivätkä lelut kestä liian korkeita hyppyjä. Leikki vain jatkuu railakkaana huomautuk-sesta huolimatta, ja sitten opettaja päättää, että leikki on lopetettava ja kertoo sen pojille.

Nalle Nöppöseen iskee jälleen aamuinen pettymys (*Nöppösen kuva*). Hän rupeaa itkemään, eikä suostu siivoa-maan autoja pois. Päiväkodissahan ehtona on, että leikin jälkeen lelut on korjattava pois. Mutta Nöppönen haluaisi leikkiä hurjaa autoleikkiä! Nöppönen rupeaa maahan makaamaan ja kiemuroimaan. ”En varmasti lopeta leikkiä”, Nöppönen huutaa! Opettaja Nuutinen menee Nöppösen viereen, ja kertoo, että Nöppöstä varmasti harmittaa leikin loppuminen ja tuntee pettymystä, mutta jos sääntöjä ei noudateta, niin silloin leikin joutuu lopettamaan.

Nalle Nöppönen miettii hetken asiaa ja rauhoittuu, ja loppupäivä päiväkodissa sujuu ihan mukavasti. Nöppönen keksi uusia kivoja leikkejä (*kynän kuva*) eikä autoleikin loppuminen enää harmita!

Hupsista, onpas päivä päiväkodissa mennyt äkkiä! Äiti Nöppönen näkyy tulevan jo hakemaan (*äidin kuva*). Autolla taas he ajelevat kotiin (*auton kuva*). Kotona Nalle Nöppöselle tulee mieleen, että hän tahtoi Jussin, kaverinsa luokse leikkimään (*Jussi-jäniksen kuva*). Äiti kuitenkin kieltää menemisen, ja sanoo, että tänään on hyvä rauhoittua kotosalla ja lueskella kirjoja. Illalla käytäisiin pienellä kävelyllä. Pikku Kakkonenkin tulee pian.

Ja taas. Eikös tästä Nalle Nöppönen pety, kun ei saa tahtoaan läpi: ”Mutta minä tahdon Jussin luokse!” (*Nöppösen ja äidin kuva*). Nalle Nöppönen ei kuuntele ollenkaan, mitä äiti yrittää hänelle sanoa. Äiti koittaa selittää, että vierai-lun Jussin luokse voidaan sopia toiselle päivälle, mutta ei, Nöppönen tahtoo juuri nyt! Hän polkee jalkaa ja kädetkin vispaa, hammastakin tekee mieli purra.. Äiti koittaa rauhoitella Nöppöstä, ja kertoo, ettei pettymystä ole sopivaa purkaa vihastumalla ja huutamalla. *Mitenhän Nöppösen kannattaisi toimia?*

Niin, Nöppösen kannattaisi rauhoittua ja sopia äidin kanssa toinen päivä, jolloin voisi mennä Jussin luokse. Nöp-pönehän voisi sopia vaikka äidin kanssa, että hän saisi itse soittaa Jussille ja ehdottaa jotakin päivää kyläilylle.

(Hakola & Ronkainen 2014.)

RUNO PETTYMYS MAALUKSEEN

Voi itku kun itkettää,
suututtaa ja ärsyttää.
Voi harmi kun harmittaa,
kiukuttaa ja surettaa.
Mistä pettymys tuo kehtaa aina tullakaan,
se joka kerta pistää surulliseksi minut vaan.
Kun sitten tulee, niin miten saan pois?
En tiedä silloin ollenkaan, mikä hyvä ois.
Pettymys, se tulee käymään joskus kylässä,
mut tärkeää on muistaa, se ei oo jäämässä.
Pettymys, se kuuluu jokaisen elämään
ja usein ihan täysin se meidät yllättää.
Pettymyksen aihe on suuri taiikka pieni,
huono aamu, ikävä tai vaikka karpässieni.
Pitää keksiä vain keino, miten sen saa lähtemään,
yksikään ei varmasti jää sitä ikävöimään!

(Hakola & Ronkainen 2014.)

NUOTIT VIIMEISEN TEEMAPÄIVÄN LAULUUN

ONNELLINEN NÖPPÖNEN

Ilona Ronkainen, 2014

Nal - le Nöp - pö - nen on nal - le ver - ra - ton.

Vaik - ka jos - kus kiu - kut - taa, niin on - nel - li - nen on.

On - nel - li - nen kun, - - - - (lasten kertomat asiat)

Sil - loin Nal - le Nöp - pö - nen niin on - nel - li - nen on.

LIITE 3: ARVIOINTILOMAKE PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNNALLE

Arviointilomake päiväkodin henkilökunnalle

Arvioijan nimi: _____ Pvm: _____

Miten onnistuimme toiminnassamme?

risut:

ruusut:

Kiitos palautteestasi!